

I

261008
incunabel

E-S

Aus
der Bibliothek der k. k.
Theresianischen Akademie
in Wien
angekauft am 17. Februar 1899.

(Erlass des Curatoriums * * * * *
* * * * * * * ddo. 31. Jänner 1899.)

O. 5. # 1

Carmeli Strandgård
Donat

**Expositio beati Grego-
rij pape super Lantica
canticorum.**

Carmeli Vienna
Ad s. Theobaldum.

I.

261008.

Incunabel

Prefatio super

Prefatio beati Gregorij pa-
pe super Cantica cantorum feli-
citer incipit.

Prologus.

Alia si cecos si longe a deo
posito cordi sermo diuin⁹
voce p̄pria: ac voce diuina
loquere: nō caperet.
Per quedā enigmata mī
sericorditer monet et reuo-

cat: et per tēs notas latenter ei amore⁹ re⁹
non notariū vel sic insinuat. Per hoc em⁹
q̄ non horret cognitū: intelligit quoddā
incognitū. **B**ebus notis allegorie cōfici-
unt: et in sententias diuinas vertunt: ut
dū recognoscimus sensu exteriora: intelle-
ctu perueniam⁹ ad interiora. **H**inc est q̄
in libro hoc qui canticū cantorum inscribi-
tur: amoris quasi corporei verba ponunt:
ut a corpore suo anima: per sermones cō-
suetos discussa recalcet: et per x̄ba amo-
ris qui infra est: excite ad amore⁹ qui su-
pra est. **R**ominant em⁹ hic oscula: vbera:
gene: femora. **U**bi nō irridēdo est sacra
descriptio: sed cōsideranda misericordia
dei. In hoc etiā amplior: quia dū mēbra
corporis nominat: sic ad amore⁹ nos vocat.

Bhotemus quidē q̄ mirabiliter: q̄ mi-
sericorditer nobiscū opera: qui vt nos ad
amplexus sacri amoris accendat: vñq; ad
turpis amoris nři vbera se inclinat. **S**ed
vnde se loquēdo humiliari: inde nos intel-
lectu exaltat: q̄ ex sermonib⁹ huius amo-
ris discimus: qua virtute in diuinitatis
amore ferueamus. **H**ic etiā solerter intue-
dū est: ne cū exteriora audim⁹: ad exteriora
rasentienda remaneam⁹: et machina que
ponit: vt leuet: q̄a magis opprimat: et ag-
graet. **D**ebemus in verbis exterioribus
corporeis quicq; interius est querere: et
loquētes de his extra corpus fieri debe-
mus: ad nuptias sponsi et spōse cū intel-
lectu charitatis: id est cū veste nuptiali ve-
nire: ne si ista careamus: ab hoc cōsilio
in exteriorēs tenebras. i. in cecitate igno-
rante repellamur. **D**ebemus per verba

Cantica canticorum

passiōis transire ad virtutē impassibilitas.
tis. **L**ittera em⁹ occidit: spiritus vivificat.
Sicut em⁹ palea frumentū: sic et littera te-
git spiritū. **S**ed quia iumentoz est palea
is: hominū frumentis vesci: qui humana
ratioē vñ paleas obiicit: frumenta spiri-
tus edere disponat. **H**umane cōversatio-
nis verba audiētes: quasi extra humanita-
tē esse debem⁹: ne si humaniter que dū au-
diūm⁹ captiam⁹: nihil diuinit̄ de his sen-
tire possum⁹. **Q**ui em⁹ deum sequit̄ imita-
ri debet quotidie resurrectionē suā: vt si-
cū tūc nibil passibile habuit in corde: vt
scđm interiorē hominē iam noua creatu-
ra sit: sic itaz quicquid vetustū sonuerit cal-
cet: et in verbis veteribus solā vini nouitatis
inigrat. **L** Atiē dēdū est: q̄ liber hic
non Canticū sed canticōrum canticū dicit:
Canto est em⁹ oībus canticis sublimius:
quāto in nuptijs sublimioris festinitatis
offert. **H**ic notandū est: quia quādo vult
timeri dominū: quādo vult honorari pas-
trē: quādo amat̄ sponsum se nolat dñs.
Attende ordinē. Ex timore em⁹ honoris: ex
honore solet pcedere amor. **N**ec vacata
mysterio: q̄ liber hic ternus ponit in ope-
ribus salomonis. Post puerbia em⁹ ecclē-
siastes: post ecclēsiastes canticū canticōrum:
nō casu: sed plena ratioē posuit. In puer-
bijs moralis vita exprimit̄: cū dicit̄: Au-
di fili mi sapientiā. In ecclēsiastē natura-
lis: vbi finis oīm cōsiderat̄: cum dicit̄: Va-
nitas vanitū et omnia vanitas. In cantico
vero canticōrum cōsiderat̄ vita exprim̄it̄:
dū in eo ip̄is domini aduentus et
aspects desiderat̄ cum spōne voce dici-
tur: Osculete me osculo oris sui. **Q**uia er-
go naturalis ad considerationē nō perdu-
cens prius moralitas teneat̄: recte post
puerbia ecclēsiastes ponit̄. **E**t quia su-
perna cōtemplatio nō conspicit̄: nisi plus
hec infra labentia despiciatur: recte post
ecclēsiastes canticū canticōrum ponit̄. **P**ri-
us quippe est mores cōponere: post nodū
omnia que sunt tanq; non sunt cōsiderare.
Postea mūda acie superna: et interna cō-
spicere. **P**os ergo libroz gradus q̄ quan-

Expositio beati

Gregorij pape

dam ad contemplationem dei scalam fecit: ut dum primū in seculo bene gerunt honesta seculi despiciant: ad extremū vero dei intima conspiciant. Sic autē generaliter ex voce sancte ecclie aduentus domini in hoc opere prestolat: ut etiā specialiter unaqueq; anima ingressum dei ad cor suū tanq; adiutum sponsi in thalamū aspiciat. Itaq; sancta ecclie diu prestolans aduentū domini diu sitiēs fontem vite: quomodo operet videre presentiā sponsi sui: quomodo desideret dicat.

Explicit prologus.

Expositio beati Gregorij pa-
pe super Cantica canticorum feli-
citer incipit. **C**apitulū. I

Osculef me oscu-
lo oris sui. **O**s spō-
si inspiratio xpī. **O**-
culum oris: dulcis
amor inspirationis.
Dicit ergo spōsa de-
siderio estuans: et in
amplexuz sponsi sui
fnardescens. **O**sculef me osculo oris sui.
Aec si diceret: **I**lle quē super omnia immo-
solū diligor: veniat qui dulcedie sue inspi-
ratiois me tangat: quia cū eius osculum
sentio: subita imitatio me derelinquit: et
in eius similitudinē illico liquefacta trāf
formor. **F**astidit quippe sancta mens om-
nia que corpus sentit: et in illa spiritualia
tota trāsmutari cōcupiscit. **E**c dū ista ob-
strepent: in illa fugit: seqz abscondere ne
hec sentiat: appetit. Ideoq; osculū sponsi
querit: quia si illa gratissimi amoris vin-
culo hic non trahit. **N**ec vi sue molestissi-
me graueditis deteat: quomodo se ad il-
lum cōserat omnino nō inuenit. **S**ed pri-
us xp̄s anxietatē eius sentiens: amore di-
ligens: votū exaudiens: osculū porrigit: et

ne desiderio lacescat: gustu sue suavitatis
lenit: et dū suam presentiā exhibet: ea z ad
matus dilectiōis osculū accendit. **U**nde
hec illū sentiens ad eū se cōvertit: et quem
presente habet: mox gaudens voce muta-
ta alloquitur: et dicit:

B Quia meliora sunt vbera
tua vno flagrantia vnguentis optimis.] **A**bera christi: dilectio dei et proximi.
Ex his vberibus sponsam suam lacte pie-
tatis nutrit: et inter temptationū turbines
his etiā fouet: et nutrit: et vt persistat refi-
cit. **Q**uid autē per vnum: nisi cura tem-
pis exprimē? **A**qua mens secularis cuius
libet inebriat: et ad inuisibilis cognoscē-
da aut ex toto: aut pene insensibilis redda-
tur. **S**ed vbera sponsi vno meliora exi-
stunt: quia illud necat: hec nutrit. Illud
oculos mētis turbat: hec acuit. **E**t illud
apostolare facit etiā sapientes: hec ipsos
ideotis vtiq; sapiētissimos faciunt. **Q**ue
quot vicibus sponsa cū dilectiōis vbera-
te fugit: tot sentētias sapiente in ventre
memorie trahit. **C**haritas em̄ sancta cor
pacificat: mentē in temptationib; robo-
rat: et vt sedes sapiētie sit anīa iusti: quies-
cē tribuit: et locū preparat. **H**ec vñp vbe-
ra vnguentis optimis flagrāt: quia odorē
suavitatis per sapientie verba: et sanctita-
tis exempla secū portauit. **Q**uicūs enim
sancta charitate per gratiā delle reficit:
is spiritualiū donoꝝ et odorem et suavitā-
tem sentit. **Q**uox bonoꝝ vbertate proxī-
mos quoq; ad interiora gustāda secū tra-
hit: et vt in amore diuīnū conualescat:
istis vberibus nutrit.

L Oleū effusum nomen tuū.] **N**omen sponsi xp̄us est. **S**ed nomē spon-
si quasi oleū effundit: quia quicūq; nomine
xpiano in veritate censem: charitate sans-
cta affluit qua molliunt: et vt flammas ex
empliꝝ emittant: eadē charitate suffun-
dunt. **H**ac charitate in amore ipsius xp̄i
vehementius accendunt: et ab ipso accipi-
unt: quo ei amplius inhereat quo perfur-
dunt. **M**inc est quod sequitur.

D Ideo adolescentule dilexe-
runt te.] Quid enim per adolescentu-
las: nisi sancte anime designantur: que ba-
ptismatis aqua per spiritum sanctum rege-
nerantur: in nouam Christi vitam per nouum te-
stamentum transformantur? Que propter olei
effusionem Christum diligunt: quia ad gratiam
vocate in eo suavitatem vite perpetua inue-
niunt. Pro cuius suavitatis dilectione:
omnes mundi fastus et divitias respou-
nt. Sunt enim nonnulli qui ita deum diligunt:
ut seipos contemptantur: in interiora se ra-
piunt: ut deum inueniantur. Et quia deus in
superficie non iacet: meditatiobibus labo-
rant: subtilissime cogitationes suas exami-
natur: et lectionibus vacant: quod deus in-
ueniatur omnimodis perquirere non cessant
hunc profecto odorem vnguentorum sentiunt:
et olei infusione se inungunt: quia dum om-
nem putredinem viciorum abiciunt: et flo-
res sibi inueniuntur: quorum compositione sua-
tne oletitia: deo faciente conficiunt. Qui
eiusmodi est desiderio estut: et quasi mis-
erabil habeat semper maiora exoptat: et quia
sibi virtus non suppetit: in deum inhiabit
trahit se postulat dicens:

E Trahe me post te: currem
in odore vnguentorum tuorum.]

Non currit qui non trahit: quia quem
divina gratia non adiuuat: molestia sue
corruptiois granatur. Gratia quippe di-
uina nos preuenit: et inter nos dulcedine
nobis ostendens de exterioribus nos co-
pungit: moxque in illa transiens animus:
per eos dilectione temporalia vilipedit.
Iste ergo quia trahit currit: quia vinculum
amoris libenter sequens: gratie ro-
boratus: amore sine grauedine obstatu-
omnia transit. Nec mirum: cum vnguento-
rum odorem sequitur: et quia cum spiritua-
lium donorum suavitatis sentiat: quid est in
hac temporalitate cuius desiderio anima
sancta sponsa Christi: ne in illa proferet tenea-
tur. Ibi quippe lenitate vnguentorum gau-
det: et dum naribus discretis spirat: cha-
ritas sibi suaviter olet. Hinc est: quia sin-

gulari numero ad pluraliter transit: quia in
dilectione dei etiam precepimus: quod de Christo
vilectio nos ammonet inuenit: quo
instructus eructat nobis foras: quod gau-
tauit suaviter intus dicens:

S Introduxit me rex in cella-
ria sua.]

Quid per hunc sponsum: qui rex est cella-
ria intelligimus: nisi sancte scripture ar-
chana que rimamur: nisi sancte contempla-
tiois mysteria: quorum deliciis si reficiamur
mores conualescimus? In illa proculdubio
quisque introducit: cosa temporalia mox co-
tempnit: quae eternis ditatur. Ideo sequitur.

H Exultabimus et letabimur
in te: memores vberum tuorum
super vinum.]

Sancta Anna sponsa Christi in sponsu sui de-
liciis exultat: dum corporalia respuit: et in
spiritualibus se occultat: eundemque sponsu
delicias suas facit: in cuius respectu mun-
dana officia non curat. Sed hec in memo-
ria vberum agit: quia dum recolit quanta chas-
ritate Christus eam dilexerit: qui sanguine suo
eam moriens in cruce redemit: et quotidianie
eam in sumpio ecclesie matris eiusdem sanguini
lacte nutrit: perculdubio magis ac ma-
gis in eius dilectione intendit. Quod lac
bene super vnum dulce esse dicit. Per san-
guines Christi misericorditer educamus: qui
per legis litteram senere prius costringe-
bamur: per quam dilectionem adimpletur
quod dicitur: **H** Recti diligunt te.]

Soli vires recti Christum diligunt: quia qui
cumque adhuc per distorta vicio ex deside-
rio currunt: dum in rectitudinis linea semper
offenduntur: Christum iusticie auctorem Christum
omnino diligere non possunt. Tunc vero ho-
mo vere per viam veritatis incedit: cum et
opera virtutum exequitur: et tamen peccata
semper agnoscit. Ideoque sequitur et dicitur:
I Nigra sum sed formosa: filie
Hierusalem quasi tabernacula ce-
dar: sicut pellis salomonis.]

Expositio beati

Gregorij pape

Nigrā quippe et formosam sancta anima se bene dicit: quia semper et turpitudinē peccatorū perspicit: et inde illius iusticie quā in intimis videt: in exterioribus acti bus secū solerter formā gerit. **Q**ue bene sicut tabernacula cedar nigra: et sicut pel lis salomonis formosa dicit: quia in quantum tenebras mortalitatis portat: nigredine corruptiōis sordidae. **C**edar enim tenebre interpretat: salomon vero qui xp̄m si gnificat pacificus dicit: formosam ergo se sicut pellem salomonis dicit: quia dum san ctos quosque qui ad imitationē xp̄i se morūscāt imitari nō negligit: eorum vtiq; pulchritudinē per similitudinē se iungit. **N**ero proximi in eius nigredinē intenden tes minus exempla bonorum eius ad imitationē diligunt: turpitudinis causam satis faciens ostendit: dum ab admiratione sua filias hierusalē repellit dicens:

Rolite me considerare q; fusa sim: quia decolorauit me sol.

Per solem xp̄us significat. Sol ergo ea decolorauit: quia quantulibet fulgeat anima in cōparatione xp̄i fulgorem amittit. **S**unt quippe nonnulli: qui in hac nocte mūdi velut stelle hoībus fulgent lumina ria primis appareant: sed mox ut iusticie xp̄i se comparant: quasi sine luce sunt: qui bene incōparabiliter prius hoībus lucebant. **Q**ualiter vero ad hoc peruenierit: vt aliquantulū luceret: oīdit: cū subiugit.

L filij matris mee pugnauerunt contra me: posuerunt mercedem in vineis.]

Mater sponse sancta ecclēsia: filiis matris sancti apostoli extiterit. Ante apostolorū quippe predicationē pene totus mūdus rebellis extitit: os pene aīa idoloꝝ se cultibus sordidauit: et cupiditates sceleratas accumulauit. Apostolorū vero predicationē superuenientes: pira oēs verbo pugnauit: regnū xp̄i: id est sanctā ecclēsiam ampliavit. **I**nīcā ergo xp̄o et sanctificatā congrega-

gationē apostoli custodē in vineis posuerūt: quia primos credētes in ecclēsias per mundū ut eas et congregarent et custodiāt: disperserūt. **T**uis dispersiōis causa ostendit dicens:

A Vineā meā nō custodiuī. **Q**uid per vineā singulariter: nisi iudea designat: que a se fideles expulit: qz custo diri aspernabat. **P**redicatiōe quippe expugnata: et sponsa xp̄i facta: anima dilectionē ardet: et inquirendo eū quem diligit in intimis se exercet dicens:

A Indicā mihi quē diligit anima mea: vbi pascas: vbi cubes: in meridie: ne vagari incipiām per greges sodalium tuorum?]

In meridie xp̄us sub umbra pascit et cubat: quia in refrigeratiōe spiritu sancti sibi quasi requie et pastū parat. **D**emerit diem quippe ardor viciorū exprimit. **P**er umbra vero spūialis gratie flatus designatur. **M**eridie ergo feruēte in umbra xp̄s requiescit: qz dum in reprobis estus estus viciorū flagratiꝝ pōe sponsa sue spiritu refrigeriū tribuit: et in ea sibi delectabilē locū quietis efficit. **S**ed hec sibi sponsa indicari de poseit: qd nullū vñq; declarat: nū ei qui eiusdem sanctificatricis gratie munus percepit. **Q**uare vero ad hec p̄cipiēda estuet manifestat cum subdit:

Ne vagari incipiām per greges sodalium tuorum.]

Ere in quo xp̄s non cubat vagas: quia mens: quā ille suauis et ponderosus xp̄i spiritus nō implet: multis cogitationibus dissoluta circumferat. **S**ed qui sunt sodales xp̄i: per quoruꝝ greges sponsa vagari pertimescit: nisi falsi xp̄iant: qui aut ob non minis solitus erat etiā sacramentoꝝ cōmunionē fratres xp̄i vocant: qz electis quos ipse fratres vocauit: in ecclēsia cohabitādo sociant. **Q**uorū multitudines bene per exhortationē greges appellant: qz dum quasi irrationibilia anima sine ordine visūt: seductoribus spiritibus ad deuorant

super Cantica canticorum Cap. I

dum tradunt. Per hīmōi greges vagae quisquis ab intimo desiderio expulsus reprobos stultitiae per similes cupiditates imitata. Hoc quippe electi cū moleste patiente: per eos persecutionē p̄bat: mūndores ad eterna bona perducunt. Unde ammone sp̄sola cū sibi per increpationē dicit:

O Si ignoras te o pulchra inter mulieres: egredere tibi post vestigia gregum.]

Si ignorat se ipsa egrediat et abeat: qz quisque nesciat se in hoc positū ut temptationes per sufferentia vincat: a familiaritate xp̄i recedit: qz in bello positus: cū dño pugnare recusat. Scindū est enī obvius qz in temptationibus sumus cōtra aereas potestates pugnare p̄cipimur: qz sine victoria coronari nō possumus. Et si aduer sarius deest: nec est quē vincamus: ideo corona deerit: quā non nisi vincētes capi emus. Hoc qui ignorat in bello est: et qua si in pace exultat: et eo frequentius vulnē rat quo securior est: qz nescit videre quē caueat. Nigre eīi pugnatoribus secer nite: ut vestigia gregū sequat: qz dum prudentes quosq; imitari negligit: necessarios reprobos sequit: quos stulticia brutis animalibus fecit similes.

P Et pasce hedos: tuos iuxta tabernacula pastorum.]

Per hedos: immude cogitationes designant: per tabernacula pastorū cōuenticula hereticoꝝ exprimunt. Quia ergo pugnare nescit: iuxta tabernacula pastorū hedos pascit: qz quisquis obſistētibus temptationū gladiis viriliter non resistit: immūdas cogitationes quasi hedos lasciuos in corde nutrit: et effici et etiā simulis qui a fide recedit. Anima vero que sp̄sola xp̄i effici cōcupiscit: qualiter se habeat xp̄sēa docet: cū ei per cōparationē p̄tin̄ dicit:

O Equitatui meo in curribꝝ pharaonis: assimulauit te amica mea.] Scimus: qz equitatus israeliticꝝ curru pharaonis fuḡes in mari dimer

fus dereliquit: nec tñ statū terrā reprobationis intravit: sed prius multas temptationes in heremo xl. annos sustinuit: mītros reges multis laboꝝ expugnauit. Et sic tandem qd̄ p̄missuꝝ sibi fuerat: laboriosac̄ quālitati suscepit. Nec sancta aīa sponsi amica simili effici: que prius in baptismo oīa p̄tā sua extincta: quasi pharaonis exercitu reliquit. Et post dū inter huiꝝ mītū bītatores malignos vñ sp̄s vivit: imminentia vicia quasi greges alienos p̄sternit: sic tā dē ad beatā terrā in qua cū sp̄sō delectet peruenit. Cui bene dicit quod subdit.

R Pulchre sunt gene tue sicut turturis.] Turtur postq; parē suū perdi derit semel: nūq; alteri se iugit: sed semp solitarie habitas in gemitu perseuerat: qz quē diligebat nō inuenies querit. Sic sācta aīa queq; dū a sp̄sō suo absens est: ab eius amore nō recedit: in eiꝝ desideriū sp̄ anhelat et gemit: et dū illuz quē valde diligēt nō inuenit: quia ab omni alieno amore se retrahit: quasi in genaz verecūdia casitatem cordis ipso habitu et actu exteriori ostendit. Sequit.

Collum tuū sicut monilia.]

Per collū sponse p̄dicatores sancte ecclēsie designant. In monilibꝝ gēme in atro ponunt: per aurū quippe sapia: per lapis operas exprimunt. Collū ergo sponse sicut monilia existit: qz quilibet rectꝝ ecclēsie p̄dicatoꝝ et sapiētia interius se induit et opera exterius exercet: que in sapientia vident. Cui et adhuc subdit.

S Murenuſulas aureas faciem⁹ tibi vermiculatas argento.]

Murenuſulis monilia collo ligant: qz et sapiētia et religio a scripturis sanctis p̄dicatoꝝ adiungit. Per murenuſulas enim sancta scriptura intelligit: que bene auro et argēto vermiculate dicunt: qz et sapiētia p̄dicatio per mundū audit. Sicut enim per aurū sapia: sic per argentū sc̄ia p̄dicatio demonstrat. His verbis sponsi sp̄sō respōdet: et per corpeas verū sp̄s amorē intimat: quo sp̄ualiter intus ardēt dicēs;

Expositio beati

Tlū esset rex in accubitu suo
nardus mea dedit odore suū.]

Accubitu suū rex tunc intravit: quādō
dñs noster iesus xp̄us corporaliter celi in
tertora penetrauit. **Q**uo ibi requiescente
nardus sponsa odore suū dedit: quia vir
tus sancte ecclesie suā famam bonitatis
longe lateq; sparsit. **A**d celos eī domi
nus ascendit: et spiritu sanctū suū super di
scipulos misit. **Q**uo impleti verba salu
tis mūdo predicarent: et per sancta opera
boni odoris famā circuq; diffunderēt.
Huc quippe spiritū in baptismo vnaque
q; fidelis anima recipit: vt per eū sibi vir
tutū confectione vngenta cōponat: et pro
ximos exempli exhibitiōnē quasi vngenti
odore reficiat. **S**equitur.

V fasciculus mirrhe dilectus
meus mihi: inter vbera mea cō
morabitur.]

Mortuoz corpora mirrha cōdiri solent
ne putredine adhibemus: dum mēbra no
stra in xp̄i exemplā: per corundem mortifi
cationē a putredine luxurie restringim⁹:
ne dum ea sine cōdimento dimiserimus:
dissoluta putredine escam vernibus eter
nis faciamus. **S**ed quid est q; dilectū suū
sponsa: non mirrhā: sed fasciculū mirrhe
nominat: illi dū sancta viens xp̄i vitā ex
omni parte cōsiderat: contra omnia vicia
ex eius imitatiōe repugnātes virtutes cō
gregat. **A**t quibus sibi fasciculū mirrhe
aptat: quo carnis sue putredinē sempiter
nā abstergat. **Q**ui inter vbera cōmorari
dicit: quia in dilectionē dei et proximi ha
bitatio xp̄i edificatur. **S**ancta quippe ani
ma dum deum sic diligit: vt proximū non
cōtempnat: et proximi amore sic exequit:
vt diuinū non minuat: proculdubio vbe
ra in pectore sibi locat: quibus xp̄m am
plicens ip̄m nutrit. **Q**uasi enim vberib;
xp̄us nutritus roborat: dum hac gemina
dilectionē vt fortius inhēreat: delectatur.
De quo et adhuc dicit r.

T Botrus cipri dilectus meus

Gregorij pape

mīhi: in vineis engadi.]

Cyprus insula est: in qua vberiores v
nee q; alibi nascunt. **P**er cypū ergo eccl
esia vniuersalis designat: que multas vi
neas nutrit: dū in multas ecclesias diuisa
vinū quod letificat cor hominis: gignit.
Engadi interpretat̄ fons hedi. **H**edus au
tē antiquis p peccatis imolabat. **Q**uid
ergo per fontē bedi: nisi baptismus xp̄i si
guraf? **I**n quo dum corpus mergit: anla
abluit: et per illius fidem qui p peccatori
bus mortē pertulit: anima humana a pec
catis omnibus mēdiat se credit. **C**ui mor
dilectus responderet:

V Ecce tu pulchra es amica mea
ecce tu pulchra oculi tui colubaz

Bis pulchra sponsam suā vocat: quia
cui dilectionē dei et proximi donat: gemi
nam pulchritudinē ei inserit: quā dilecta
tur: et quā laudat. **Q**uius oculi bene colū
barū esse perhīben̄: quia dum in tempo
ralibus gerunt: et ad eterna desideria rapi
tur: in simplicitate sensus suos custodit: et
carnales cōpīscentias detestat. **C**olub
ba quippe in amore p cantu gerit. **E**t
bene sancta anima columbe comparat: q;
dum reprobi quiq; in amore mīdi garrie
unt et letant: mens electa in celesti deside
rio atterit: quia timet ne amittat quodog
diligit: differat. **N**ossunt etiā per oculos
columbarū: ecclesiārū predicatorēs intel
ligit: qui simplicitatē quam predicat: ser
uant: et visibilla cōtempnentes: ad eterna
ei magnis gemitis anhelant. **S**equit
ur vox sponse dicentis:

V Ecce tu pulcher es dilecte
mi et decorus.]

Pulcher et decorus dilect⁹ dicit: q; et in
diuinitate et in hūatate omni amanti se mē
ti sine macula reprehēsiōis aspicit. **Q**ue
dum sponsa pleno desiderio sequit̄ omniū
mīdi perturbationū obliuisci: et dum in
eius pace quiescit: magis ac magis decos
ratur. **I**nde sequitur:

aa Lectulus noster floridus.]

super Cantica cantorum Cap. II

Quid per lectulū sponse: nisi oīs quietē intelligimus? **M**ens ēst que sponsum suū singulariter amat xp̄m: inquantū potest ab om̄ib⁹ sollicitudinibus mōdi vacat: virtutes quibus sponso suo placeat: intus accumulat. **Q**ue dum om̄ia que tē poralia sunt cōtempnit. **L**ectū sibi cū spō so in pace vīctorie facis: vbi quo quietius pavilatio amplius flores inuenis: quib⁹ se dōrā sponso ostendat. **S**equit:
bb **L**igna domoꝝ nostrarū cedrina: laquearia cypressina.]

Per domos plures ecclias intelligimus: per tigna cedrina predicatores desi gnām⁹: per laquearia cypressina ipos populos figuramus. **L**igna ēst tēctū sustentant: laquearia vero domū implent et ornant. **S**ic in sancta ecclia predicatores boni scripturā diuinā in corde et ore portant: quā fidelibus expandentes predicāte: ut dum ecclia predicatione celesti instruītum muniten acipiatur: quo ab ymbrib⁹ temptationū protegat. **C**edrus autē et cypressus imputribilia ligna esse perhibent. **Q**uib⁹ bene om̄es electi figurantur: quia dū temporalia nullo desiderio se erant: eterni sunt eo q̄ mente in eterna fiunt. **R**espondet sponsus et dicit:

Capitulū II A

A **G**o flos campi: et lilyum conuallium.]

Bene florē xp̄us se nominat: qui dum spinas peccatorū exterminat: mē tem sponsi et pulchritudine sue iusticie ornat: et naribus cordis dū celeste desideriū applicat: interiora anse quasi odore recessillat. **Q**uis sequit adhuc et dicit:

B **S**icut lilyū inter spinas: sic amica mea inter filias.)

Bene sicut lilyū inter spinas: sponsa inter filias esse perhibet: quia cū multi sint in ecclia: qui solis verbis xp̄m cōfident: operibus vero nibil: nisi humanas sollicitudines sectant: sola illa anima in lilyū dignitatem computat: que dū a mortalitatis

radice ad celestē pulchritudinē assurgit: et mōdicie candorē corde et corpore sibi p̄t custodit: et proximos quosq; bone opinio nis odore reficit. **S**ed quia sponsus spon sam suā laude dignā habuit: ip̄a iaz ex de bito laudat a q̄ se laudari perspicit et dicit

Sicut malū inter ligna silua rū: et dilectus meus inter filios.

Ligna silvestria esui hominū abiles fructus non gignūt. **D**alus vero quod ḡnūt cōgrue et salubriter homines edūt. **M**erito ergo per malū xp̄s: per silvestria: vero ligna ceteri homines figurant: quia in solo xp̄o cibum salutis quotiēs querimus inuenimus: et in eius verbis et exemplis anias nostras fructu suau et salubri reficimus. **I**pse est quippe lignū vite quā nobis tribuit: ipse est qui duz nobis semet ipm inspirat: animā pascit. **I**n ceteris vero si quid refocillatiōis inueniamus: non qđ illoꝝ: sed quod xp̄i est ab illis samim⁹ quia quicquid in eis preter deū est mortis ferū nobis proculdubio inuenimus.

L **S**ub umbra illius quem de siderabam sedi.)

A **U**mbra christi protectio spiritus sancti. **S**piritus quippe sanctus mentem quaz replet obumbrat: quia omnem temptationū seruōē temperat: et dum aura sue inspiratiōis suauiter mentē tangit: quicquid noxiū coloris seruebat expellit: et quā iam forsan nimius vicioꝝ estus marcia dām fecerat: umbra sancti spiritus protegens recreat: ut dum in eius inspiratiōe sedens pausat: vires colligat: quibus ad eternā vitam robustius currat. **S**equit.

D **E**t fructus eius dulcis gutturi meo.)

A **R**bor quippe fructifera ip̄e xp̄us in cor de nostro plantatus per fidē existit. **Q**uā si mens digne et insanter excolit: fructus nimis interius pulchros et viles gignit. **Q**uos dū mens capiens: audie comedit: omnes mōdi voluptates pre eius dulcedine postponit. **D**ulce enī est valde

Expositio beati

sibi celestia cogitare: in eternitate oculuz
intimū figere: vt aliquando in flētibus eti
am mens accensa compungat: vt inter la
chrymas subleuata: angeloz cibo iſpa vi
delicet sponsa quāto dulcius: tanto audi
us pascat. Inde est qd, sequit.

E Introduxit me rex in cel
lam vinariam: ordinavit in me
charitatem.]

Quid enim per cellam vinariā congru
entius: q ipsam archanam eternitatis co
templationē accipimus? In hac eternita
te angeli sancti vino sapientie inebriant
dum ipm deum facie ad faciem videntes
osmī voluptate spiritualiū saciantur. Hanc
sancta mens si a sponso introducat: post
positis omnibus temporalib⁹ intrat: in
qua ex illis angelicis delitij⁹ quantū sibi
concedit gustat. Et qz adhuc si in corpo
re corruptibili detinetur: et si perfecte nō
sanat: tamen ex illo minimo qd cursim su
mit considerat: quantū debeat amare qd
amat. Potest tamen per cellā vinariam
scriptura divina figurari. Per hāc quip
pe in spōla charitas ordinat⁹: quia in eius
doctrina manifeste vīscit qualiter dēns ⁊
proximus ordinate diligat⁹. Hac charita
te percussa sequit⁹ et dicit:

S Culcite me floribus: stipate
me malis: quia amore langueo.

Per flores teneri quiq⁹ ⁊ incipientes:
per mala vero perfecti fideles designant
Sponsa quippe: quia amore languet ful
ciri se floribus: et stipari malis appetit:
quia dum se eternitatis desiderio afficit:
dum qualieer illuc perueniat: tota anxie
tate perquirit. Sed quia peruentione
du in carne viuit: omnino nō inuenit: fati
gata in desiderio suo reqescit: ⁊ in hoc so
lo gaudet: si circa se pspicit: vel qbus ipa
phicit: vel in quoꝝ profecti de psolationē
de languore suo perspicere possit. Quib⁹
de sponso suo subsequetur hec dicit.

E Leua eius sub capite meo:
⁊ dextera illi⁹ amplexabit me.]

Gregorij pape

Per leuam sponsi vita presens: per des
terram vero vita eterna designatur. Per
caput autem sponse mēs que anime prin
cipatur assumitur. Sed leua spōsi sub ca
pite spōle esse dicitur: ⁊ dextera eius am
plexatur eam: quia vitā temporalem sub
mente sua semper ponit: vitam vero eter
nam: vt omnimodis amplexetur concupi
scit. Hec quippe: que videt magnanimis
ter mente sublimi conculet officijs cele
stibus se occupat: Hec necessitate tolerat
ad illa sumo desiderio qsi brachio dexte
ra sponsi astricta suspirat. In que cum ali
quantulum intrat delectabiliter quiescit:
cuius quietis dilectione mundanos tu
multus omnino fastidit. Sic quiescen
tem vitę sponsi amplius diligit: ⁊ ab
eius excitatione improbos quosq⁹ repel
lit: dicens:

H Adiuro vos filie hierusalem
per capreas ceruosq⁹ camporū:
vt non suscitetis neq⁹ euigilare
faciatis dilectā donec ipsa velit.

Cerui capree mūda animalia in lege es
se perhibentur. Quid ergo per ceruo et
capreas: nisi fidem: spem: ⁊ charitatem
accipimus. Quas dum nobis mundas
seruamus: per easdem altos mentes con
templatiōis ascendimus. Sancta autem
anima sponsa xp̄i a cunctis mudi pertur
batiōibus quiete appetit: in sinu spon
si sotipis: terrenis cupiditatibus dormi
re sancto ocio cōcupiscit. Ita vt etiam ne
cessaria colloquia aliquando fastidiat: so
liusq⁹ sponsi collo cutione quanto quietis
us: tanto serenius hylatescat. Sed hanc
dormientem carnales qui sunt in ecclesia
nonnunquā impotente excitant: negocis
is mundi eam implicare desiderant: quia
eius vitam inutilem existimat: dum ab
eorum curis eam se abstinentem conside
rant. Hi tales satis congrue non filii: sed
filie nominantur: quia dum effeminatos
mores nutrunt: virili dignitate amissar
quales interius habeantur: exterius no
mine femineo designantur. Vi dilectant

super Cantica canticorum Cap. II

fuscatore sub adiurationis pondere probi-
bentur: ne videlicet mente: que ad va-
candum deo se accingit: solis spirituali-
bus studijs inherere concupiscit. impor-
tunis sollicitudinibus inquietent: tene-
bris curarum terrenarum oculum cordis
eius obnubilent. Et tamen non ei omnis
cura proximi interdicitur: sed quando su-
scitari debeat eius voluntati relinquitur:
quia profecto omni: perfecte anime disser-
nendum est: t quando celesti contempla-
tioni studeat: t quando proximorum vitis
litibus inseruiat. Hanc vacandi deo li-
centiam libertissime sponsa suscipit: sta-
timque verbum sponsi amplectit t dicit:

I Vox dilecti mei.]

I Es si diceret: Hanc vocem dilecti-
mei sponsi esse recognoscet: hanc ab eius
ore semper audire desidero: quia in hoc
video quantum me diligat: cum me ab
amplexibus eius desiderabilius impedi-
ri prohibeat. Ad hos amplexus qualiter
periuererit: subito narrat dicens:

I Ecce iste venit salies in mo-
tibus transiliens colles.]

Ad amplexus sponse sue christus veni-
re disponens: humanitatem nostram di-
gnanter assumpit: ad quod mysterium
peragendum: quasi salieus in montibus
venit: quia quedam opera inter homines
ostendit: que valde sublimia sunt: t super
homines esse perspiciens: humanum ge-
nus admirari potuit: sed attingere ne-
quiuit. **N** enim de virgine natus est: qd
vagientem ad adorandum pastores an-
gelus ammonuit: magos stella perduxit
Q pendens in cruce qua hora voluit spis-
titum emisit: q mortuos tercia die seipm
suscitavit: q celum ingressus spiritum an-
ctu quibus sibi placuit: donauit. **D**ec fa-
ciens: quasi in motibus ambulauit: quo
euz nulla creatura assequi valuit. In his
nimis operibus colles traxilivit: quia
sanctos omnes quantucunq; excreuerunt:
potentia sue operatiois transcendit. **D**e
quo t sequitur.

L Similis est dilectus meus
capree hinnulogz ceruorum.]

Similis capree bene esse dicitur: quia
ex synagoga carnem traxit: que per capre
am ostenditur. **E**t quia ex antiquorum
sanctorum stirpe progenitus est: quasi
hinnulus ceruorum: recte esse perhibe-
tur. Sequitur.

A En ipse stat post parietem
nostrum: aspiciens per fenestras
prospiciens per cancellos.]

Quasi post parietem nostrum xpus in
carnal' stetit: quia in humanitate assum-
pta diuinitas latuit. **E**t quia eius immen-
sitatem si ostenderet: infirmitas humana
ferre non posset: carnis obstaculum obie-
cit: t quicquid magni inter homines ope-
ratus est: quasi post parietem latitans fe-
cit. Per fenestras autem t cancellos qui
aspicit: partim videtur partim vero se ab-
scindit. **S**ic et dominus Jesus christus
dum et miracula per diuinitatis potentias
fecit: t abiecta per carnis infirmitatem
pertulit: quasi per fenestram t cancellos
prosperit: quia in alio latens: in alio quis
esset apparuit. **I**ncarnatus itaq; ecclae
sue: vel vnicuiz perfecte anime loqui-
tur: t ad eternam exhortatur patriam
dicens:

H Surge propera columba
mea: amica mea: formosa mea:
et veni.]

Propter fidem christus sponsam suam
amicam vocat. **C**olumbam propter sim-
pliciteram: formosam propter operatio-
nen: quia enim sine fide deo placere non
possimus: bene per fidem amici vocamur:
quia dum fide celestia appetimus: abies
ctis terrenis deo adherem'. **C**oluba vez
ro bene anima propter simplicitatem dicta-
tur: quia anima deuota: dum simplicem
dum cordis simplicitate perscrutatur: ne
quaquam mundi ineptam leticiam dissolu-
ta securatur. **S**ed semper ad eterna festi-
nans: columba gemituz diligendo imitat:

Expositio beati

Gregorij pape

Dropter operationē anima formosa recte appellat̄: quia dum preterite vite' pecata per bona opera redimit: quasi' anti-quā turpitudinē assumpta forma meliori ante sponsi oculos abscondit. **H**anc itaq̄ hortat̄ sponsus: vt surgat̄ et veniat̄: quia dignū est: vt quicq; ad amorem xp̄i prosp̄erat: carnis torpore quantū potest abiciat̄: et se ad eterna cōsequēda celeriter ac cingat. **S**ed quia vt ad celestia festinem⁹ per exhibitiōnē noui testamenti a deo accepimus. Ideo recte sequit̄:

O Iam hiems trāslyt̄: hymber abh̄t̄ et recessit̄: flores ap̄paruerunt in terra nostra.]

Quid per hiemē: nisi legis austēritas intelligenda est? **Q**ue dū in carnalibus sacrificijs populū antiquū detinuit̄: ad appetenda spiritualia et celestia obseruator̄es suos non audiuit̄. **P**ossimus etiam per hiemē vitaz presentē intelligere: que dum nos assiduis temptatiōibus impedit̄ quasi ymbribus importunis ad sequendū xp̄m torpore compellit. **S**ed iam sponsa surgat̄: quia hiems transiit̄: quoniā quanto magis dies vltimus instat̄: presens vita recedit̄: et quo amplius tempus ad terminū ducit̄: eo citius currēndū est: ne electa anima oblatis sibi munētibus eternis priuet̄. **T**ransiit̄ enim dicis: quia in proximo transitura esse nō dubitas. **S**equit̄.

P Flores apparuerūt̄ in terra: tempus putationis aduenit.]

Flores apparuisse in terra dicunt̄: quia sancte anime in celo recipiunt̄. **E**t quia in hac vita quāvis hiems fuerit: nō torpuerunt̄: mox vt recesserunt̄ in terra vinentiū gloriose floruerūt̄. **B**ene sequit̄ cū dicit̄:

Q Tempus putatiōis aduenit.] **Q**uia quo amplior electoꝝ numerus in celo congregat̄: eo celerius reprobi ab ecclesia: tanq; sacramenta inutilia amputant̄: vt et mundus citius finiatur. **S**equitur.

R Vox turturis audita est in

terra nostra.]

Quid per turturē: n̄isi ecclēsia? **Q**uid per terrām sponsi: n̄isi vita illa beata desi gnat̄? **S**ed vox turturis in terra sponsi audit̄a esse dicit̄: quia dum p̄ desiderio suo sancta ecclēsia deprecat̄: a xp̄o in celo clementissime audis. **D**e quo recte subdit̄.

S Icūs ptulit grossos suos.]

Quia sancta ecclēsia martyres suos ad eternā patriam premisit. **P**ost quos:

T Uine florentes odorem derunt.] **Q**uia per vniuersum mundū exempla bonoꝝ operum exercuerit. **V**ineas vtiq; flores producunt̄: cum singule ecclēsiae animas infideles ad fidei nouitatē per baptis̄mū educēnt̄. **S**ed flores ipsi odo rem proferūt̄ cum credentes anime exempla bona per suauem opinionē sibinuicē et alijs aspergunt̄. **S**ed quia xp̄us vtroq; modo exhortatiōis nos trahit̄: vt videlicet et preceptis nos amoneat̄: et exemplis sanctorū nos erigat̄. **I**dcirco sponse sue prius vt surgeret ammonēdo precepit: et deinde exemplū sanctoꝝ ad cognitionem adduxit̄: et post exemploꝝ exhibitionē iterum se ad precepti comonitionem cōuertit dicens:

V Surge amica mea: soror mea: et veni columba mea in foraminibus petre in cauernā mācerie.]

Surgit anima cū a peccati perpetratiōe se erigit̄. **V**enit cū per bona opera desiderij sancti passib⁹ sanctis ad celestia tendit̄. **S**ancta etēm mens cum preterite vlt̄e turpitudines sp̄plicat̄: cū peccata sua enumerat̄ que fecit: mox secū in conscientia erubescit̄: et quecūq; in mundo dilexit̄: ad odiū sibi transferens fieribus se puni iniquinatiōe etiā exilit̄: et ab omni torpe negligēt̄ se excutit̄: vt iā infiniti cogitationib⁹ nō iaceat̄: sed ad appetēda inuisibilia per sancta desideria se extēdat̄. **P**ecit̄ itaq; mens surgit̄ et venit: qz et a torporis infirmitate per cōjunctionē se erigit̄: et in

super Cantica canticorum Cap. II

sancitis studijs se exercēs: ad eterna pedibus amoris currit. Per foramina autē per tre vulnera manus xp̄i in cruce pendētis libēter intellexerim. Cauernā vero mācērie vulnus lateris qb̄ lācea factū est: eodē sensu dixerim. Et bene colūba in foraminib⁹ petre: t̄ in cauernā macerie esse dicit: quia dum in crucis recordatiōe patiētiam xp̄i imitāt̄: dum ip̄a vulnera propter exemplū ad memoriam reducit: quasi colūba in foraminib⁹ petre: sic simplex anima in vulnerib⁹ nutritum quo cōuazescat: inuenit. Possunt tanq̄ē per foramina petre incarnationis xp̄i sacramēta signari: t̄ per cauernā macerie ip̄a protectio angelice custodie figurari. In qua custodia cū anima ponit: bene ei a sponsō dicit:

X Ostende mihi faciē tuam: sonet vox tua in auribus meis.] Quid em per faciem: nisi fidem qua a deo cognoscim⁹: accipim⁹? Et quid per vocē: nisi predicationē intelligimus? Sed precipit ip̄os sus: vt et sponsa faciē suam ostēdat: quia quicq̄ē se fidem dicit habere: necesse est: vt bonis operibus se exerceat: vt in operibus exterlorib⁹ fides interior innoteat. Sed t̄ opera: necesse est vt vox predicationis sequat: quia quicq̄ē in sanctis operibus perfecte se dilatat: cōsequens est vt ad eandem facienda proximos quosq; exhortetur. Ideo sequitur:

Y Vox enim tua dulcis: t̄ faciēs tua decora.] Tūc enim t̄ vox placet: t̄ faciēs decora: qñ t̄ opa predicationis sequitur: t̄ rursum predicationē bona opera comitan̄: huiusmōi predictoribus consequenter dicitur:

Z Capite nobis vultes paruulas: que demolūnt vineas.] Per vultes heretici: per vineas singule ecclesie designant̄. Sed vultes vineas demolūnt: quia per hereticos ecclesie a recte fidei viriditate exp̄iscant̄. Que bene paruile dicunt: quia quāuis contra veritatem insutus superbiat: exterius in verbis tamen humilitatē per simulationē sectant̄. Que

tūc a sanctis p̄dicatoribus capiūtur: quādo instante altricatiōe sententiā veritatis concinunt̄. Predicatores quippe sancti aliquādo canes per similitudinē dicuntur: quia predicationib⁹ assiduis quasi latribus importunis: aduersarios quosq; a grege oīū arcere nitunt̄. Iste canes vultes xp̄i capiūt: quia ducem suū dum fideliter diligūt: pro eius amore laborat̄: tergiuersantes hereticos ab inuolūtiōb⁹ questionū: quasi a tenebris canes ad lucem veritatis educūt. Qualiter vulpius demoliti timeat: manifestat cū dicit:

aa Jam vīnea nostra floruit.]

Vinea quippe floruit: quia sancta ecclesia per baptismū filios ad dei nouā conuersationē perduxit. Vulbus timendū est: ne ab hereticis deprauen̄: quia dū quisq; fideles innouitatē christi regenerant̄: quo quisq; tenerior est: eo citius ad puritatē seducit. Floribus omīno timendū est ne pereat: quia dum adhuc quisq; ad perfectionē per exercitiū diuturnū non conuainit: facile si a dente venenoso mordeat ab hoc quod nactus fuerat: euaneat̄. Perfecta enī queq; anīa in quo se iam diu exercuit: facile nō amittit: qui a quo frequenter palato intimo q̄ dulcis sit dominus gustauit: eo constantius sponsi rectitudinē tener: t̄ distorta fastidit. Que p̄sequitur conueniēter: t̄ dicit

bb Dilectus meus mihi t̄ ego illi.] Ac si diceret: Dilecti mei amiciā constanter teneo: quia eius constantē beni voluntatē erga me sentio: quia dū eius familiaritatē benignā babeo: durū est quod ei aduersum inimicos latrātes audio: et dum in eius assiduitate qualis sit video: si quid erroris proferūtur aduersarij a veritate q̄ in eius visione cognoui nō recesso. De quo bene sequitur:

cc Qui pascitur inter lilia: docet aspiret dies: t̄ inclinentur umbra.] Quid per lilia: nisi mōde anime designant̄: Que dū castitatis candore retinente: per bone famē opinionē p̄missis quibus-

et suauiter olent. Inter lilia sponsus ergo pascit: quia proculdubio animarū castitate delectat: que et in se mundiciā carnis conseruat: et per nitidas cogitationes corā eo placet: et extra primis quasi odoris suauitatē donant. **D**ies vero aspirabit: et umbra inclinabuic: quādō vita eterna apparebit: et presens vita finietur. **H**ic quippe nos est ibi dies erit: quia hic in visione veritatis caligamus: ubi deus ipse tota veritas mētibus elucebat. **A**d hanc prorsus diē sancte anime enitunt: ut perueniant propter hāc iusticiā illubatum: in quantū possunt conseruat: et quia sine xpō nihil possunt eius auxiliū inuocant: eius familiaritatē desiderant. **Q**uarū dū mente cōsiderat: prope est benignus et adiuuat: et quo amplius proficit: familiarius semper amat: donec finitis tenebris mundi ad vite eterne lucez perfectas educat. **Q**uā lucem quia valde desiderat: eamq; cum dñs ad iudicium venerit: videndā esse putant. Idecirco cū desiderio dicit: **d** Reuertere: similis esto capree: hinnuloq; ceruoruī super montes bethel.]

Anobis dilectus corporaliter tūc abiște quādō post resurrectionē in celū ascendit. **T**unc autē reuertet quando in fine mūdi resuscitatis corporibus hominū omnib; in iudicio manifestabis. **Q**ui vere similis capree et hinnulo ceruoy apparebit: quia in carne nostra veniens ad iudicium omnibus se mōstrabit. **P**er caprā enim que mundū est animal: ecclesia designat: que dum in celestibus mēte habitat: quasi in montibus pascit. **P**er cervos autē quid aliud q; patres antiqui designant: ex quo rū carne xp̄us natus: quasi hinnulus ceruoy mūdo est presentatus. **B**ethel autē domus dei interpretat: que bene ecclesia dei dicit: qr in ea minus habitat dūz per fidem corda nostra mundanū. **S**uper mōtes ergo bethel simul capree hinnuloruī ceruorum apparebit: quia in eadem humanitatis forma ad iudicium ventet: quam

ab ecclesia suscepit: quando in hoc mūdo ex patrū progenie: quasi hinnulus ex cerasi natus fuit. **Q**uevere et similis capree et super montes apparebit: quia ex huma nitatis quidem similis ecclesie erit: et tamē super ip̄os summos: qui quasi montes excellunt: in ecclesia sublimior eminebit. **Q**ui dum venire moretur: quia cum semper sancta anima perquirere nittitur. **I**des sequitur.

Capitulum. III A lectulo meo per noctes quesui quem diligit anima mea.]

Lectulū sibi sancta anima in nocte facit: dum omnes perturbatiōes mundi fugiēs: secretum componat in quo requiescit. **In** hoc lectulo quem diligit: querit: quia dū ab omnibus sollicitudinibus mundi vacat: in eius inquisitiōe quomodo ad illuz perueniat non quiescit. **R**otundū est autem: quia per noctes querit: qui modo in hoc mūdo viuit: et perfecte tenebras temporalitatis a se non excutit. **Q**uas quo grauiores patitur: eo feruentius queret eum: quo inuento tenebras amplius non patit. **S**ed quia quē querit: nunq; perfecte in hoc mūdo inuenterit. **I**deo subiungit.

Quesui illū et nō inueni.] **Q**uis vero maximo desiderio estuat: et quicquid tenet ei non sufficit: donec osleatum inueniat: ideo constantiam inquisitionis subiungit dicens:

L Surgam et circuibo per ciuitatem: per vicos et plateas: quem quē diligit anima mea.]

Quid per ciuitatē in hoc loco nisi ecclesiam: quid per vicos ciuitatis: nisi spirituales quoq; accipimus? **Q**ui dum ad celestia toto corde gradūt: angustā visam tenent qua ad vitam perducant. **P**er plateas autem seculares designant: qui dum voluptates suas multas sequuntur latas vias gradūt. **S**urgit ergo sponsa

super Cantica canticorum Cap. III

et ciuitatem circuit: quia perfecta anima que inuisibilita fastidit: omnes sanctos qui sunt vel fuerunt in ecclesia mente conspicit: si quid forte in eorum acribus reperire poterit: quod imitando ad sponsi inuentio nem aliquando venire possit. Per vicos autem et plateas querit: quia dum per bonorum imitationem ad dilecti familiares amplexus quenire satagit: non solum spuallibus: sed in ipsis carnalibus aliquem inuenit: quod imitari digne possit. Sed postquam laborem geminatum inquisitiōis insinuauit: iterum difficultatem inuentiōis subdit dicens:

D Quesui illū et non inueni.

Sed dum querit et non inuenit: ipsa etiam querit et inuenitur. Ideo subdit:

E Inuerut me vigiles qui custodiunt ciuitatem.]

Quid per vigiles: nisi doctores ecclesie designant? Quia dum lucrandis onimabus et scriptis et dictis inuigilant: ubi desiderij aliquantum sentiunt: augmentare ad melius nunquam cessant. His sponsam querentem inueniunt: quia pium Christum inuenire satagentem excipiunt: et ut citius inueniat: preceptis instruunt: exemplis accendunt. Quos ille interrogas dixit:

F Num: quem diligit anima mea: vidistis?

Bene eos interrogare dicens: quia dum eorum scripta vel verba vigilat studio per scrutata: tanquam presentibus: etiam absentiis animi intentione loquens: quid de Christo senserint: suscitata. Quia vero dum in eos omnino intendit: nunquam sponsus inuenit: consequenter subiungit.

G Paululum cum pertransisset eos inueni quem diligit anima mea.

Paululus vigiles transiret dilectum inuenit quod dum eis puros hoies esse cogitat: ad deitatem mentem erigit: ibique sponsu suu supra homines patri equaliter cognoscit. Quem tunc inuenisse se dicit cum sanctis laboribus adiuta in eius deitatis claritate oculum fidei. tanquam per speculum contemplan-

do aliquantulum figit. Quod tantillū quanta audiitate metis suscipiat: ostendit dicens: **H** Tenui illum nec dimittam: donec introducam illum in domum matris mee: et in cubiculum genitricis mee.]

Water sponse synagoga extitit: quia ex Iuda predicatorum habuit: ex quibus verbū veritatis suscepit: per quod in fide regenerata fuit. Tenet ergo sponsum ecclesia donec in domum matris eum introducat: quia visus in fine mudi ad eius fidem amorem non recedit: donec ad fidem iudeos adducatur. Non et postea recedat: quippe que in exilio diligat: in patria videtur amplius amabit. Sed de illo tempore dici debuit de quo a quibuslibet propter obstantes temere praticiones dubitari potuit. In domum ergo matris dilectum introducat: quando in fine mudi ecclesia per predicationem in plebem iudaicā christiana sacramenta immittet. In cubiculum autem quasi in secretiorem partem domus eum introducat: quia ex eadem plebe ita plurimos conuertet: vt omnes mudi sarcinas abiciant: et in intimis cogitationibus soli deo placere concupiscant: huiuscemodi homines cubiculum facient sponse: quia dum a se omnes sordes cupiditatis abiciant: quasi secretū locum in mente in quo delectetur component. A quorum inquietatione in eis delectabiliter paucans sponsus improbus prohibet iterum dicens:

I Adjuro vos filie hierusalem ne suscitatis neque euigilare facietis dilectionem donec ipsa velit.]

In hoc utique ostendit: quia eiusdem personae quodcumque de synagoga post conversionem inueniet: cuius de ecclesia plurimos inuenit: dum in eis quiete similiter delectatus ab eis inquietatores prohibet: sicut ab ecclesia prohibuit. Introducta ergo ad fidem synagoga ecclesie mentem per opera que videntur: conspicit: et sublimitatem eius valde admirans dicit:

Expositio beati Gregorij pape

RQue est ista que ascēdit per desertū sicut virgula fumi ex aromatibus mirrhe et thuris: et vniuersi pulueris pigmentarij. In deserto vtrq; in hoc mūdo ecclesia: siue sancta queq; anima viuit dū a regno exul: inter bestias demones vel delicit degit. Hic esti et si non omnino a sponso deserit: tamen quia dū in carne est nondū ad certam eius visionē admittit: dum ab eo per exilia et temptationes peregrinat: quia dū adhuc cum eo nō regnat: deserit ab eo sibi videſ. Ob hoc semper laborat et ostendat: ut quem valde diligit: magis ac magis sentiat: quaten? quoniā perfecte eum in deserte non tenet: vel ipo eius desiderio se reficiat: ut sic in via robatorata: quādōq; ad hoc quod diu cōcupiuit perueniat. Sunt quippe nōnulli qui dū omnia invisibilia fastidūt: in entem in celestia erigūt. Et quia in infimis nihil quod eis dulcescat conspicūt: totum cor ad superna mādata conueriūt. Si ab omnibus malis moribus se exūt: censum mūdi cū cupiditatibus contempnūt: spe ad invisibilia tendūt: et quo ampliori desiderio illis inherent: eo magis ac magis moleste incorruptionē ferunt quā habent. Si mirū per desertum ascendūt: quia dum in hoc mūndo inter temptationes viuunt: quo amplius dum hic morant: deserit in tūtū: fortius ista deserit: et illa gradūnt: in quibus cū fuerint: nihil amplius qđ eos ammoueat: iam timēbūt. Bene autē sicut virgula fumi ascendere dicunt: quia et odorē bone famē: et subtilitate mentis habere dicunt: non autē quarūlibet rerū fumus iste dicit: sed ex aromatibus mirrhe et thuris: et vniuersi pulueris pigmentarij existere declaratur. Mirra quippe mortuorum corpora condūnt ne putrefascāt: thura vero accendunt: ut redoleat. Per mirrah ergo carnis mortificatio designatur. Per thus vero orationū mūdicia intelligit. Sancta igit anima dum carnem suam a putredine vitorū mortificat: dum omnes mundi voluntates per continentiam abnegat: quasi mīstrham mortuo corpori

adhibebit: ut post iudicium a corruptiōe eterna sanū permaneat. Cum vero se ad celestia maiori desiderio accendit: et a cordis cubiculo omnes superfluas cogitationes fuerenter abiicit: quasi thuribulū cor suū coronam deo facit. In quo dū per dilectionē virtutes cōgregat: quasi carbones in thuribulo coaptat: in quo seipam mens in cōspectu dei igne charitatis accendat. Dū seruentes et mūdas orationes ad deū emitit: quasi fumū aromati ex thuribulo edicit: ut coram dilecto suave redoleat: et proximos quosq; ad eius amorē per bona exempla concitare nō definet. Sed nota: dū qđ nō ait: vniuersi pigmentarij: sed vniuersi pulueris pigmentarij. Pigmenta quippe facimus: qđ virtutes cōgregamus in coede. Quando vero ipas nostras virtutes per singula queq; opera diligētius retrahemus: ne quid in operibus nostris in cultū remaneat: ne inter virtutes viciū latet: tūc proculdubio vnguenta virtutū quasi in puluerē tundimus: ut eo mūdiora sint opera nostra: quo subtilius ea ab omni subreptione viciorū discernere nō cesamus. Huiuscemodi mentes dilecto suo delectabiles se per eius gratiā faciūt: et dum ab omni mūdano strepitu se diuidūt locū in quo sponsus requiescat: in seip̄is componūt. De qua requie subdit:

LEn lectulū salomonis sexta, ginta fortes ambiūt ex fortissimis. israel. Salomon quippe pacificus interpretat. Quid ergo per salomonē: nisi xp̄us intellegit: de quo scriptū est. Ipse est pax nostra: qui fecit vtrq; vnu. Salomon ergo lectulū facimus: quād a mūdi sollicitudinibus omniō cessamus: dū in solo desiderio xp̄i libenter pausamus: eiq; vt nobiscū pauset cor ab omni terrena cupiditate mūdanus. Denarius autē numerū s̄ per senariū numerū multiplicet: nimis sexaginta compleat. Per denariū itaq; decalagū legis accipimus. Per senariū autem totū hoc tempus intelligimus: qđ sex diebus operatorijs volui videmus. Per sexaginta igit fortes oēs perfectos:

super Cantica canticorum Cap. III

qui fuerunt ante nos in ecclesia intelligimus: qui dū decē precepta legis quo spissitudinalius eo fortius in sex diebus cōplexerūt: quasi sexagenariū numerū perfecerunt. [I]i lectulū salomonis ambūt: quia mentē sanctam: in qua xp̄us pausat verbis et exemplis muniūt: quibus ab aditu ventis venientes hostes repellūt: dum ipam mentē exemplis sustinent: scriptis erudiant.

Adi tenent gladios: et ad bella doctissimi existunt.]

Quia dum ad verbū dei opere cōplent: quod corde scīt: magis ac magis semper docti hostem suū demonē: scilicet sapientia et fortitudine vincūt. Per gladiū em̄i verbū dei designat. Per manus aut̄ qui bus gladios tenent: ipsa opera figurant. De quibus bene subditur.

MUniūscuiusq; ensis super ferrum suum: propter timores nocturnos.

Quid per ensim: nisi rigore cōuersationis? Et quid per femur: nisi carnis appetitus accipimus? Electi ergo quicq; qui iā ad perfectionē vite profecti sunt: semper ensem super femur suū ferunt: quia rigore cōuersationis appetitū carnis assidue frangūtrne hostis quē in nocte huius mutant: repente venīt mollem aditū inueniat: et per voluptatis molliciē: eo faciliquo voluptuosiores inuenierūt: ad graviora peccata perducat. De laude itaq; sa- lomonis adhuc subdit cum dicit:

Serculū fecit sibi rex salomon de lignis libani. Columnas eius fecit argēteas: reclinatoriū aureū: ascensum eius purpureū: media charitate p̄struit propter filias hierusalē.]

Ligna libani impetrabilia esse assertur. Serculū fecit sibi rex salomon de lignis libani: quia scđm presciētie sue gra-

tiā: xp̄s sanctā ecclēsiā de inēternū pers- mansuris sanctis cōstrinxit.

P Colunpnas eius fecit ar- genteas.]

Quia eidem ecclesie predicatorēs de dīt: qui et vt etiam exemplis sustentārēt: magna iusticie, rectitudine roborauit: et vt predicationib; erudirent: nitore elos quī quasi splēdore argenti decorauit.

R Reclinatoriū argēteū fecit.

Quia dū in cordibus perfector̄ resplendit: eis diuinitatis sue potentia per contemplationē ostēdit. In qua cōtemplatio ne dūz eis pulchritudinē celestiu gaudiorum mōstravit: quasi reclinatoriū ex auro eis cōposuit: quia locū in quo se refocillātes requiescāt: apposuit. Quod reclinatoriū bene aureum esse dicit: quia melior est sapientia cūctis opib;: et omnia que desiderant ei nō possunt comparari. Ad hoc reclinatoriū multis laborib; peruenit: multis tribulatiōibus ascendit. Ita vt si necesse fuerit etiā sanguis effudi permettaf.

Ideo ascensus recte purpureus esse dicit. Dūz em̄i sancti quicq; martyres ppter vitaz eternā corpora sua ad suppliā tradiderūt. Num flagella eculeos: ignes: gladios: et alia innumerabilia tornēta patienter pertulerūt: nōne ad reclinatoriū istud ad beatā sez vitam per ascensum purpureum ascenderūt? Sed nos miseri quid agimus: qui in hoc ferculo colūpne argenteae nō sumus: quia sanctā ecclēsiā nec exemplis sustētamus: nisi predicationē docemus. In ea reclinatoriū aureū nō habemus: quia terrenis cogitationib; in uolutā: ad splendorē sapientie per cōtemplationē non assurgimus: ascensum purpureū nec cognoscimus: quia voluptatis bus vacantes: labores et persecutiōes pro eterna beatitudine ferre recusam⁹.

Consolat nos aliquantulū quod de hoc ferculo subditur.

R Media charitate construit: propter filias hierusalem.]

Expositio beati

Quid em per filias hierusalē: nisi cum non filios sed filias dixerit intelligimus: nisi nos debiles: q̄ in ecclesia: nō viri: sed femine sumus: quia contra vicia fortiter nō reluctamus: viriliter resistimus: inutis liter subiacem⁹. Hierusalē em visio pacis interpretat: per quā ecclesia q̄ est mater nostra designata: eo q̄ assidue pacē perpetuā contemplat. Si ergo nos in ferculo regis colūpne argentea non sumus: reclinatoriū aureū non habemus. Per ascensum purpureū ascendere nō valimus: saltem charitatē que cōmuniſ om̄ib⁹ elec̄tis que quasi in medio posita est: teneamus. Per hāc quippe rex salomon nos in ferculo suo esse cognoscit: quia in eo cū columnis argenteis cū reclinatio aureo cū ascensu purpureo: ppter filias hierusalē: etiā media charitate cōstrauit: quia cū summis ecclesiis mēbris ad eandē sponsi beatitudinē peruenimus: si charitatē in defessam obseruamus. Sequit⁹:

R Egressimini filies lion tvide te regem Salomonem in diademate: quo coronauit eum mater sua in die desponsationis eius: t in die leticie cordis.]

Mater xp̄i beata maria esse credit: que coronauit enī diademate: q̄r humanitatem nostrā ex ipsa ip̄e assumptis: sicut in euangelio recitat. Et hoc in die desponsationis eius: t in dī leticie cordis eius factū esse dicit: quia quando vnguentus filius dei deitatem suaz humanitati nostre copulare voluit: quādo per bonā voluntatē suam tempore oportuno ecclesiā suam sibi assūmtere placuit: tā cum charitatis exultatiōe carnem nostrā ex matre virgine suscipere voluit. In qua cū doloribus p̄ tempore viuēs: de redemptiōe nostra vehementer exultauit. Sed cū diadema p̄ gloria assūmat: in humanitatis autem suscep̄tione nō gloria verbi dei: sed humilitas esse cognoscet: quomodo in humilitate nostra quasi dyademate coronatus fuisse

Gregorij pape

dicitur. Sed cuz ip̄a eius incarnatio vere gloria nostra fuerit: quia membra eius sumus propter cōmunionē corporis dyade ma membroꝝ bene capitilis scriptura pres dixit. Hic itaq; quia a sponsa laudatur: t ip̄e vicissim sponsā laudare dignat dices

C apitulū III A
Q uam pulchra es amica mea: q̄ pulchra es t de cora: oculi tui columbarum: absq; eo quod intrinsecus latet.]

Quia hec superius exposuimus: vt potius nūc eadem repetere propter breuitatē seruandā devitamus. Sed quia ad iunctū est absq; eo quod intrinsecus latet breuiter videndū est: quomodo superius piungat. Pulchra est ergo spōsa t oculi eius columbaꝝ: absq; eo qd̄ intrinsec⁹ latet: q̄ valde honestū est quicquid in exterioribus operat: q̄ simpliciter inter homines conuersat: q̄ ea que yder temporaliter cōcupiscere dedignat. Et si quid tamē in hoc mūdo placet: post cōcupiscentias suas ire detestatur. Sed vehemēter pulchrius t honesti⁹ est: q̄ cordis desideriū illibatū retinere conat: q̄ eterne beatitudinis claritatē in mente retinet: t erecta contemplat: q̄ in his que interclus videt suauiter requiescit: t mūda. Sequit⁹.

P capilli tui sicut greges caprarū: que ascenderunt de monte galaad.]

Si per oculos predicatores ecclesie destgnant: quia ceteris viam ostendūt: bene per capillos populi figurant: qui eidem ecclesie ornati tribuūt. Capilli ergo sponse sicut gress caprarū esse dicunt: quia populi ecclesie dī precepta legis ruminantes celestia fide contemplant: mūda sunt anis malia t in altis pascunt. Galaad autē acerius testimonij interpretat. Quid autē per acerūū testimonij; nisi multitudine

super Cantica cantorum Cap III

Martyrū intelligimus: quia dum fidem
xpi insuperabiliter tenuerunt eos testimo-
niū veritati etiā per mortē suā perhibuisse
se scimus. **H**rex itaq; ille caprū de mon-
te galaad ascendit: quia populus ecclesie
eo magis fide se ad eterna suspendit quo
fortius sanctos martyres eidem fidei testi-
moniū perhibuisse sciuit. **S**equit.

Dentes tui sicut gress tonsa-
rū: que ascenderunt de lauacro.]

Sicut per oculos predicatorēs intelli-
gunt: quia per eos ecclesia illuminat simi-
luerūt dentes eiusdem possunt dicī: quia
per eos infideles consumūtur: et parvuli
nutriūtur. **D**entes quippe sancti predi-
catores vocant: quia dum sanctā scripturā
ram exponēdo minoibus fratribus eluci-
dant: quasi panē parvulis: tanq; matres
filii cōmasticant quo infirmi ad fortiora
cōualecant. **P**rimirū bene sicut gress to-
sarū que ascenderunt de lauacho esse dicū-
tur: quia dum se a peccatis omnibus in ba-
ptismo ablutos esse recordantur: libenter
onera mūdi deponūt: ut ad celestia conse-
quēda et p̄dicāda: quo liberius: eo faci-
lius gradiunt. **D**e quo subdit.

Omnes gemellis fetibus: et
sterilis non est inter illas.

Gemellos fetus omnes sancti predicatorēs
habent: quia duū in duobus preceptis
charitatis ceteros homines supereminēt
geminā dilectionē p̄dicāt: et in eo duos
populos iudaicū et gentilem gignere non
cessant. Inter quos nullus est sterilis: qz
profector predicator nō est dicendus: si fili
os spirituales gignere p̄tempnit. **D**e qui
bus adhuc subdit:

Sicut vita coccinea labia tua
et eloquiu tuum dulce.]

Idem predicatorēs labia ecclesie dicun-
tur: quia nimis per eos populis precepta
vite loquit. **Q**ui bene sicut vita dicunt:
quia dum floras cogitationes in cordibus
hominiū suis predicationib; restrinquent:
quasi sparsos crines ne immoderate de-

fluant reprimunt. **S**ed quid est q; nō trans-
tum vite: sed coccine comparant: nisi qz
per cocca flamma charitatis intelligitur:
quia illi ardent et per eos alij accendunt:
per quos eloquiu sancte ecclesie dulcorat:
qua dum que dicūt faciūt: predicationes
suas hominibus quasi sapidas estas
apponit. **S**equitur.

Sicut fragmen malī pomī:
ita genetue: absq; eo quod intrī-
secus latet.]

Quod per genas ecclesie: nisi ipos pre-
dicatores intelligimus: quia dū in popu-
lis: vt eis proficiat eminent: quasi in facie
ecclesie manifesti apparēt. **P**er malū au-
tem punicum ipsa ecclesia designāt: quia
dū multos populos in vnitate fidei nutrit:
quasi multa grana sub uno cortice strigunt:
quia dū grana diuino seruitio ceteris for-
tiis affligunt: dum se vt omnia mūdana cō-
tempnūt: dum voluntates suas abnegant:
et vicia sua omnino mortificant: ceteros ex-
tollant: et seip̄is humiliant: dum per exem-
pla sua ceteros nutrit: quasi fracti et apti
se cibos offerunt. **S**ed quis magna sint q
extrinsecus apparēt: maiora tamen in oculi
retinent: que diutini oculi soli vidēt.
Ideo subiectum est. [**Absq; eo quod in**
intrinsecus latet.] **S**equit.

Sicut turris dauid collum
tuum: que edificatur cum pro-
pugnaculis.]

Collum quippe extendimus: quando
longius p̄spicere volumus. **P**ropter ali-
ud ergo sancti predicatorēs oculi: ppter
aliud dentes: propter aliud autem gene:
et collum: propter aliud conuenienter vo-
cantur. **B**ene igitur sicut turris dauid:
collum sancte ecclesie dicitur: quia san-
cti predicatorēs procul venientes hostes
sancte ecclesie speculantur: et fortiter re-
sistunt: si quid in eo ledere conantur et lis-
bere terrena despiciētes: celestia cons-
templantur. **C**ollum ergo propter hostiū
speculationē: turris vero dauid propter
b 2

Expositio beati

Gregorij pape

fortitudinē & ppter excelsam celestū gau-
diorū contemplationē. Que turris recte
david esse dicit: quia dauid manufortis
interpretat: per quod xp̄us significat: cu-
ius est quicquid forte & excelsum opera.
De qua subditur.

H Que edificatur cum propu-
gnaculis. **A**ille clypei pendet
ex ea omnis armatura fortii.]

Cum ppugnaculis turris dauid edifi-
cata dicit: quia sancti predicatorēs cōtra
aduersarios homīes si necesse sit: miracu-
lis armant. **Q**ontra vicia autē se clypeis
muniūt: quia ne spiritualib⁹ hostibus suc-
cumbāt: virtutib⁹ se defendūt. In qui-
bus omnis armatura fortii pendet: quia
quisque hostiū cuneis: fortiter resistere
vult: in eis exempla vider: quibus arma-
tus hostes strenue valer superare. **V**is-
te autē hic pro perfectiōe ponitur: quia in
millenario numero omnes numeri perfecte
complēnt. **S**equit.

I Duo vbera tua sicut duo hin-
nuli capree gemelli: qui pascun-
tur in lilijs donec aspiret dies et
inclinentur vmbre.]

Per duo vbera duo p̄dicatorū ordines:
vnum in circūcisione: alius in prepucio de-
signant. Qui bene sicut duo vbera hinc
nuli capree dicunt: quia & fili⁹ synagoge
existunt: & in mōtibus contemplatiōnū pa-
scunt. **G**emelli vero ideo dicti sunt: quia
cōcorditer predicāt: & concorditer sapiunt.
In lilijs vero pascunt: donec aspiret dies
& inclinent vmbre: quia mundiciā infati-
gabiliter sectant: donec in die iudicii pre-
mia recipiat: que in labore noctis assidue
contemplant. **S**equit sponsus dicens:

R Udam ad montē mirrhe:
et ad collē thuris.)

Quid per montē mirrhe: nisi fortē alti-
tudinē mortificationis in opere? Et quid
per collē thuris intelligimus: nisi altam
humilitatē in oratiōe. Ad montem ergo

mirrhe: & ad collē thuris sponsus vadit:
quia eos familiariter visitat: q̄s per morti-
ficationē vicioꝝ ad alta pficere: & per mū-
das & humiles oratiōes suauiter redolere
p̄spicit. **H**is quippe virtutib⁹ sancta ec-
clesia: vel vnaqueꝝ anima mūda efficit:
quia dū per' voluntū mortificationē vici
is reluctat: & per sanctas oratiōes frequē-
ter lachrymis abluit: sordes lauaci spon-
so placeat: quia pulchra apparere conat.
Culus conatū ad effectū sponsus pec gra-
tiā suam dicit: opusq; suū in sponsa beni-
gne laudat dicit.

L Tota pulchra es amica mea
& macula non est in te.]

Cum scriptū sit: Nemo vivit sine pecca-
to: nec insans cuius vita est vnius diei su-
per terrā. Quid est q̄ spōsa tota pulchra
esse dicit: in qua macula non habet? Ali-
bi quippe scriptū est. Stelle nō sunt mun-
de in cōspectu eius. **E**t alibi. In multis
offendimus omnes. **E**t iohānes apostol⁹
ait: Si dixerimus: quia peccatiū nō habem-
us: veritas in nobis nō est. **E**t idē. Si
dixerimus: quia peccatiū non habemus:
mentimur: & veritatē non facimus. Sed
dū sancta anima a peccatis quottidianis
se per penitentiā mūdat: & dum quotidiane
peccata minuta cū lachrymis abluit: & a
maloribus se obseruat: quāuis frequenter
peccat: per assiduā tamen penitentiā nū
ditiā suam assidue seruat. **H**inc enī alibi
precipit. Semper sint vestimenta candida
Et illud. Justus autē ex fide vinuit. **Q**uā
uis enī moꝝ vt peccāta: iusticia deulet: ta-
men dū semper credit in enī qui iustificat
impū: & assidue sub eins fide peccata sua
deslet per assiduas ablutiōes iusticia suā
retinet. **E**t igitur ita mūdanti sponse cō-
sequenter dicitur:

M Ueni de libano spōsa mea
veni de libano: vēi coronaberis

Libanus quippe dealbatio interpreta-
tur. Quid ergo per libanū: nisi baptisma
intelligit: in quo sancta ecclesia aqua ab-
luit: a peccatorū ingredine per spiritū san-

super Cantica cantorum Cap. III

etum quē recipit: et per xp̄i fidem dealbatur. Unde scriptū est. Asperges me dñe ysopo et mūdabor tē. De libano ergo sancta ecclesia ad coronam venit: quia in xp̄i baptissimo fidē precipit sub qua cū xp̄i gratia mereb̄: ut premiū percipere possit. Sed quid est q̄ dicit: Veni: nisi q̄ in fide et in spe et in charitate quicquid operā: subsistit: ut hic tribus munera virtutibus robur habeat: per inuia nō lacessat. De fide enim dicit. Fide mūdans corda eoz. Et iterum. Sine fide impossibile est placere deo. De spe autē dicit: Non confundent omnes qui sperant in te dñe. Cui iterū dicit: Quis est in te sperans: et derelictus est: De charitate autē dicit: Charitas operit multitudinē peccator. Et iterū. Si diſtribuerō omnes facultates meas in cibos pauperū: et si tradiderō corpus meū ita ut ardeā: charitatē autem nō habuero: nūl sum. Et iohānes apostolus. Deus charitas est. Potest tamē et aliter intelligi: q̄ ter dicit: veni. Venit sp̄sā sancta ad xp̄im dum in hoc mūdo viuēs: bona que potest operari. Venit quādō in hoza mortis anima videlicet sponsa a carne exiit. Venit tertio: quādō in iudicē die ultimi carnem resumit: et cum xp̄o thalamū celestē ingredit. Ibi quippe omnī laborum suo p̄ mea consequit. Ibi iam omnīno prostratis et exclusis hostib⁹ gloriose coronaet. Ideo ei hic per promissionē dicit:

A Coronaberis de capite ammāna: de vertice saur et hermon: de cubilibus leonum: de montibus pardorum.]

Quid per ammāna saur et hermon noſa videlicet montib⁹: nisi potentes hui⁹ seculi intelligunt? Qui quāto ditiones tanto excelsiores et firmiores apud infirmos esse vident. Sed de his montibus sancta ecclesia coronat. Quia dum regnū predicit eternū: dum exemplo suo oia que mūdi sunt vilia esse demonstrat: ipsos etiā potentes ad penitentiam inclinat: et sibi xp̄i p̄ eo acquisitione coronā in celestib⁹ pas-

rat. Sic quippe fit: ut humiles superbos prosternāt: et infirmi excelsos inclinent. Ideo scriptū est. Omnis vallis implebit et omnis mons et collis humiliabit. Sed quid est q̄ non solū de montibus: sed etiā de capitibus montib⁹ coronāda esse dicit: nisi q̄ impletū videmus: quia iam ip̄e excelsiores persone in xp̄m credit: et eius p̄ceptis per ecclesie p̄dicationē obediunt. Reges eū et imperatores xp̄o servūnt: coronas deponūt: et per penitentiam in ecclesia veniā petunt. Si itaq̄ per capita montib⁹ summas personas intelligimus: bene per cubilia leonū et montes pardoz: principes quicq; et ministri designant: qui crudelitati defervunt: et dolositatib⁹ suis: qui quos nō possunt ledere decipiunt. Pardi quippe maculas in cute semper portant. Per quod quos altos q̄ hypocritas vel discordes significant. In illis quippe qui crudelitatem sectant: demones tanq̄ leones cubant. In illi vero quasi pardū montes edificant: quos dū vicijs suis aliquas virtutes admiscere consentiunt: pro omnibus bonis suis laudis gloriā affectare cōpellunt. Hi itaq̄ vere pardoz varletatē sectant: qui dum cū virtutibus etiā vicia imitantur: in vario corio coloris et dissimilis tudine p̄iuidunt. Sed de cubilibus leonū de montibus pardoz ecclesia coronatur: quia dū per eius p̄dicationē et crudelies ad pietatē: et hypocrите ad vite bus milis unitatē conuertunt. Pro his omnibus premiū percipiet: quod meretur Cui iterū dicitur:

O Vulnerasti cor meum soror mea sponsa vulnerasti cor meū: in uno oculo tuorum: et in uno crine colli tui.

Per oculos sancte ecclesie predicatorēs sicut dictū est designant. Per crines vero populi multitudine figuraē: per collū autem sancta capitū et cordis coiunctio demonstrat: que fides ecclesie intelligitur. Per hāc enim caput et corpus cōiunguntur: dum xp̄o quisq; tenaci⁹ inheret: quo

Expositio beati

Gregorij pape

fidelior in bona conuersatione habet. In uno ergo oculoꝝ et in uno crine colli sponsus sponſus vulnerat: quia profecto usqꝫ ad mortem crucis afficit: ut unitas predicatorum et plebis in ecclesia confirmetur. De cuius dilectione erga sponsum; iterum subdit sponſus:

Pulchre sunt māme tue
soror mea sponsa.]

Quid per māmas conuenientius in hoc loco ꝑ ipsa dilectio dei et proximi: de qua superius diximus intelligit: per quas mēs sancta omnes sensus suos suauis dilectione nutrit: dum deo suo charitatis tenacitate conglutinat: et proximis si quid utilitatibus habet quomodo libet libēter impendit. Pas māmas sponse quantum sponſus diligat in repetitiōe laudis: aperte manifesterat dicens:

Dulchriora sunt ybera tua
vino.]

Quod superius de sponsi yberibus diximus: hoc et hic cum sponsa loquitur: intelligi posse estimamus.

REt odor vnguentorum tuorum
super omnia aromata.]

Der vnguēta quippe ipso virtutes que ex charitate oriuntur: intelliguntur. Habent quippe etiam reprobi: aliquādo aromata: quibus redoleantur: quia virtutes quasdam possident: et bona opera perpetrantur. Sed quia sine charitate vivunt: in cōspectu dei nulla que faciūt placent. Unde in iudicio cū dicent: Domine: nōne in nomine tuo prophetauimus: et in nomine tuo virtutes multas fecimus? Respondebis eis: Nunquā noui vos: discedite a me omnes operari int̄ uitatis. Bene ergo vnguēta ecclesie super oīa aromata redolere dicuntur: quia et si opera reproboꝝ aliquādo hominibus placet. Hec que sancta ecclesia ex charitate cōficitur: in diuinis naribus sine cessatione redolent. Sequitur.

Sauus distillans labia tua
sponsa.]

Predicatores ecclesie bene labia spōse esse dicuntur: qz per eos populis loquitur: et per eos ad fidem pauperum quiqꝫ eruditur: qz per eos occulta scripture quasi cordis latētia manifestantur. In fauo autem mel later et cera videtur. Beate ergo sponse labia fatus vocantur: quia dū in carnis fragilitate sapientia magna habet: quasi mel in cera abscondit. Quādo vero electus quisqꝫ p̄dicit: quādo celestia gaudia revelat: tūc fauus distillat: qz quāta dulcedo sapientie in corde lateat: per oris fragilitatem audiētibus manifestat. Unde scriptum est. Ha bennus thesaurū istum in vasis fictiliis. Ideo subditur.

LAbel et lac sub lingua tua.]

Mirū falsi predicatores mel in lingua portant: qz sub lingua nō habent: qz celestia gaudia aliquādo predicant tanqꝫ veri sunt: cū ipsi terrestrie bona desiderij appetat. Sancta vero mens mel in lingua portendit: qz sapientie dulcedinem loquēdo ostendit: qz veraciter predicas audientes tanqꝫ mellis dulcedie reficit: lac gerit: qz congruenti sibi doctrina parvulos quosqꝫ in ecclesia nutrit. Sub lingua autem hec oīa sibi ipsi reseruat: qz in eternā dulcedinem assidue secū portat. Num enim terrena abiicit: dum viciorum amaritudinem respuit. In interioribꝫ sensibus sapientie dulcedine se pascit: qua robur colligitur: ut ad eternā gradia in labore: vie lassescere: nō possit. Qui benedicit:

VEt odor vestimentorum tuorum
sicut odor thuris.]

Quid per vestimenta hec: nisi sancta opera designantur. Quibus precedentium masloꝫ turpitudo operis: ne videatur? Hinc enim scriptum est. Beatus qui vigilat et custodit vestimenta sua ne nudus ambulet: et videat turpitudem eius. Thus vero per significationem pro oratione ponitur: sicut scriptum est. Ascendat oratio mea sicut incensum in cōspectu tuo. Sancta itaqꝫ aīa in hoc mūdo qn̄ potest bona opera operari: et bene operās desiderior: et intentiōe sancta

super Cantica canticorum Cap. III

se extendit: nibilq; boni agit: nisi ea intē
tiōe ut ad celestia que diligit: qnq; perue
nire possit. Bene igit̄ odor vestimentorū
elus sicut thuris esse perhibet: qz in omnib;
bus operibus suis orat: dū perueniēdi in
tentioē ea que ut bona operat. Sequit̄.

X **O**rthus conclusus soror mea:
ortus cōclusus: fons signatus.]

Orthus sancta ecclesia existit: qz dū popu
los multos in fide gignit: quasi flores pul
chros bona terra emittit. Qui ortus p̄clu
sus bene esse dicit: qz charitatis vallo cir
cūquaq; munit: ne inter numerū electorū
reprobis aliquis ingrediat̄. Unaqueq;
aīa sancta etiā ortus cōclusus esse intelli
git: qz dū bona sua intentioē vite eterne
abscondit: dū humanas laudes oīno con
tempnit: ipa bona intentioē se circūsepit:
ne ad interiora rapida hostis antiquus
irrūpere possit. Fons etiā dicit: qz dū cele
stia assidue cogitat dū scientiā scripturarū
semp in ventrē memorie cōgregat: quasi
aqua viuētes sancta mēs in se gignere
nō cessat: quas sitiētibus primis prebere
ut reficiant̄: valeat. Unde scriptū est dicē
te dño: Qui biberit ex aqua quā ego da
bo ei: nō sitiet in eternū. Sed aqua quam
ego dabo ei: fieri in eo fons aque salientis
in vitā eternā. Et alibi Qui credit in me
sicut dicit scriptura: flumia aqua viue flu
ent de ventre eius. Sed cur dicit fons il
le signatus: nisi qz sensus spūialibus men
tibus indignis abscondit. In fidelī enim
hoīa dño dicit. Spūs qūi vbi vult spīrat
et vocē eius audīt: et nescis unde veniat:
gut quo vadat. Et iterum scriptum est.
Signatus est super nos lumen vultus tui
dñe. Qued em̄ ibi lūmē signatū: hoc hic
peculdt̄: fons signatus esse perhibet.
Sanctus em̄ spiritus mentē quā replet et
illuminat̄: et irrorans illuminat̄: et
ut de luce eius videat quid appetat: et de
rore refrigeret: ne calescat. Sequit̄

X **E**mmissiones tue paradisus
malorum punitorum: cum po-

morum fructibus.]

Quid emittit sancta ecclesia nisi cū san
ctis operibus sancta verba quibus filios
gignit et nutrit. Quoū dū alios vsq; ad
martyriū perducit. Alios in sancta couer
satōe erudit. Hos sanguine martyriū ru
bentes ad eternā patriā transmittit: illos
vero in sanctis operibus viuentes prorū
mis in exemplū sanctitatī tradit. Quid
aliud qz punica et pomoz fructibus emit
titur? Mala punica em̄ sub rubeo cortice
multitudinē granoz continent. Fructus
vero pomoz in se refectōis dulcedinē ha
bent. Sic sic martyres dū sub igne labo
rant: dū pro xpō sanguinē exterius funde
re nō dubitāt: multitudinē virtutū inter
us sibi cōgregant in mente. Sancti etiā
quicq; qui in pace ecclesie viuūt: fructus
pomoz gerūt: quia dū sancta opera faciūt
proximis exempla tribuūt: quoz exhibi
tione quos se sequi volunt: reficiūt. Quoū
quot em̄ sunt in ecclesia sancti: siue igne
passionis ardeāt: siue in pace ecclesie quie
scentes succrescāt: sanctarū virtutū odorē
tanq; suavitatis paradisum: et deliciarū cō
struere in se dū viuūt non cessant. Cuius
paradisi vberatē demonstrat: dū sub voce
sponsi per arbustorū nomina quascq; virtu
tes designat dicens:

X **L**ipri cum nardo: nardus et
crocus: fistula et cynamomū cuz
vniuersis lignis libani: mirra
et aloë cum omnibus primis vn
gentis.]

Quid em̄ per has diuersas aromatiū spe
cies designat: nisi sanctarū virtutū odor et
protectus qui in sanctis habetur? Ex his
quippe speciebus regalia vngenta cons
ciunt: ex his corporū sanitates inueniant
Bene et zitur virtutes animarū designat:
quibus congregatis et consecris: et bonis
odor opinionis egredit̄: et egris animab̄
competēt sanitas reperitur. Sed adhuc
laus ecclesie a sponsio repetitur: cum sub
ditur.

Expositio beati

Gregorij pape

aa **F**ons ortorum puteus aquarum viuentium: que fluunt im- petu de libano.]

Recete in emissionibus ecclesie: fons or- torum tuteus aquarum viuentium describitur. **Q**uid enim per fontem tuteum nisi sancta scriptura designat: que sic aqua sapientie generat: ut tuteates semper reficiat: tamen manare non desistat. **N**on bene ortum esse perhibet: quia illos specialiter est sancta scriptura: in quo mentibus virtutum semina oriuntur. **S**ed querendu nobis est: quare fons tuteus vtrum simul scriptura dicatur: cum fons insuperficie appareat: puteus vero in imis latens omnes se querentes maiori labore exerceat. **S**ed sciendu est quod diuina scriptura in quibusdam manifesta existent: in quibusdam vero locis obscuram se prebens: t aliquando leviter sicut inuenitur: tanquam fons pota: t aliquando magna inquisitio eger: vt inuenta sumatur. **N**on vero sancte scripture intellectus per aquam designat: ostendit alibi cu[m] diuina voce de reprobis dicit: Auferet dominus ab hierusal[em]: mittat eis simili aque t famam panis. **A** Et per esaiam dicit: Auferet dominus ab hierusal[em]: t iuda omne robur panis: t omne robur aque. **N**ibi notandum quod robur panis prius: t postea robur aque auferatur. **D**um enim gravia dicta scripture non perquiruntur: vt mandantur: paulatim a scientia deciderit mens: ut aliquando non leua etiam intellectu capiantur. **S**ed aque iste bene de libano fluere cum impetu dicuntur. **L**ibanus enim ut dictum est dealbatio inter- pretat. **I**n baptismo quippe dealbamur: dum amissa nigredine peccatorum ad mundiciam nouam vite reformamur. **D**e libano ergo aque putei fluunt: quia in baptismo electi quicunque donum spiritus sancti accipiunt: quo illuminantur scripture sacre sensum in- telligunt. **Q**ue scripture scientia tanto fluit impetu: ut electos dum tangit ab huius vi te amore submoneat: t ad eterna gaudia impetu sui quosque adherentes trahi ciat. **H**inc est enim quod in psalmo scriptum est. **F**lu-

minis impetus letificat civitatem dei. **I**m- petus enim fluminis civitatem dei letificat: cum per donum sancti spiritus fortiter inundas scripture sapientia sancta ecclesia vel cuiuslibet capiatis mente in fusione sua exhilarat. **A**d cuius spiritus aduentum malignus spiritus increpat: cum his in subsequentibus dicitur.

bb **S**urge aquillo t veni austus perfla ortum meum: t fluent aromata illius.]

Quid enim per aquilonem qui in frigore stringit: t torpentes facit: nisi immundus spiritus designat: qui reprobos omnes dum possident a bono opere torpere facit. **D**er austus vero calidus scilicet ventus: spiritus sanctus figura est: qui dum mentes electorum tangit: ab omni torpore relaxat: t feruientes facit: ut bona quecumque desiderant operentur. **V**ine enim dicit: Conuerte domine capiuitatem nostram: sicut torrens in austro. **S**urgat ergo aquillo t veniat austus: t perflet ortum sponsi: t fluent aromata illius: ut videlicet spiritus malignus ab ecclesia vel unaquaque electa anima discedat: t spiritus tuus sanctus adueniat: qui venientes charitatis ignis cogitationibus infundat: t a torpore negligenter dum se infuderit: soluat. **Q**uod dum agit aromata fluunt: quia dum adueniente sancto spiritu cor quod prius torpuerat: ab ope se excitat: mox sancte operacionis opiniones per primos quosque sua ultra discurrunt: ut quicunque ad dientes ad easdem se accendant: t austro flante idem spiritus sancto se infundente virtutum odores emittantur: ut ubique sanctus ortus floreat: t post florē fructus redolentes t reficientes producat. **I**n quem ortum sponsa dilectum insuitat cum subdit:

Capitulum V A
Eniat dilectus meus in hortum suum: t comedat fructum pomorum suorum.

In hortum dilectus venit t fructum comedit quando Christus mentes visitat: t honorum

super Cantica cantorum Cap. V

operū delectatione se satiat. Unde et id est
subiectiens dicit:

Beni in hortum meum so-
ror mea sponsa: messui mirrhas
meā cum aromatibus meis. Co-
medi faūcum melle meo: bibi
vinum niēcum lacte meo.]

Dirrhā dilectus cū aromatibus metit:
quando xp̄us mortificatiōe vite ad perfe-
ctionē perducta: electum sū ab hac vita
succidens: ad celeste horreū cūm sancta
opinione inducit. Faūcum melle come-
dit: quādō desideriū sanctū in sanctis ope-
ribus latens perficit: et ad sanctoz termi-
nū sanctam animā sua delectatiōe impi-
guandā transigit. Unū vero sū cum la-
cre bilit: quādō et perfectiōe quorundā se
reficit: et innocentia alioz cūm pietate di-
ligens: vtroq; ad eternū terminū ingerit
Ad quoz exemplū quosq; remanētes in-
vitat cūm subiungit.

Comedite amici mei: bibite
et inebriamini charissimi.

Notandū in primis est: quia qui come-
dit amici: qui vero bibūt et inebriant: cha-
rissimi esse perhibent. In quibus verbis
intelligi daf: quia in hoc loco comedere
bonū est: sed bibere et inebriari ampli⁹ bo-
nū est. Sunt nimis quidā in sancta ecclē-
sia qui sic diuina audiūt: vt celestia plusq;
terrena amare discant: pro eoq; desiderio
multa pauperibus tribuat: a prauis ope-
ribus se custodiāt: nulla alicut violenter
rapiat: ecclesie predicationē libenter au-
diant: in fide se instruant: q; et operibus
sanctis exerceat: et tamē vxores habet: pi-
guiora nutrīt: res suas diligunt: quāuis
bis omnibus xp̄m preponant. Hi pfectio
comedit et amici sui: quia sanctā scriptu-
ram audiētes: talem sibi refectionē assu-
niūt: vt si ad summā perfectiōis adhuc
non assurgit: tamen scdm modū sū per-
fecti: in preceptis diuinis sine crimine vi-
uant. Quod nū beati iohannis parentes
zacharias videlicet et helisabeth cōserua-

re studuerūt: per reuelationē angelicā in
senectute sua filū accipere meruerūt: quo
maior inter natos mulierū non surrexit:
et ipm saluatorē mundi digito ostendere
et baptizare meruerit. De culis parentis-
bus dicit: Erant autē iusti ambo ante do-
num: incedētes in omnibus mādatis et ius-
tificatiōib; deo sine querela. Sunt ve-
ro ali⁹ qui tanta auditate diuinā scriptu-
ram audiūt: vel legunt: ut p̄tinus cūctis
terrenis opib; abdicatis sola celestia am-
biant parētes: vxores: domos: filios: etiā
et omnia transitoria abiiciant: solumodo
xp̄m sequi et amplecti cōcupiscant. Eius
desiderio se affligit ietunij: afflictū lacri-
mis: exercit meditatiōib; diuinis: so-
la que sunt eterna cogitat: contemplatiō-
bus vacanti: ad hoc laborantes: ut ea que
retro sunt obliuiscētes: in anterīora ma-
gis ac magis se extendat. Quid profecto
isti quid aliud agūt: nisi bibentes inebriā-
torūt dum omnū terrenoz per desideriū
uni obliuiscunt: iure a sponsō celesti: non
tantū amici: sed et charissimi vocari mere-
ant. De quibus idē sequit et dicit:

D Ego dormio: et cor meum vi-
gilat.]

Huiusmodi quispe electi cor sponsi be-
ne vocari possunt: qui quo amplius exte-
riora que sunt in māndo fugiūt: eo secreti⁹
ea que sūt interiora sponsi cognoscūt. De
quibus peccudubio idē sponsus alibi dicit
Qui diligit me diligetur a patre meo: et
ego diliḡ eum: et manifestabo ei meipm
Dormit ergo sponsus et cor eius vigilat:
quia dum xp̄us iam glorificatus in beat-
itudine quiescit: quicūq; eum perfecte dili-
git: vt ad ipm perueniat laborat. De qua
vigilātia sponsa superius dixit. Cuz esset
rex in accubitu suo: nard⁹ mea dedit odo-
rem sūt. Quid enim illud quiescere dormi-
re dicat: id manifestat: quod alibi legit.
In pace inidiām: dormiam et requiesca.
Quod tamen ipm et ipsa sponsa de se dice
re potest: dicit ergo: [Ego dormio: et cor
meū vigilat.] Ac si aperte mens sancta
loqueret dicens: Dum a mādanis tumul-

Expositio beati

Gregorij pape

ribus extertus dormio: in interiore cogitatione que sunt celestia vigilans penso:
Sancti enim viri dum terrena ola despiciunt: dum tumultus mundi offitno fugiunt: dum osu in via dei assumunt: nequaquam ut corpori vident: ea dimittunt. Sed interius labores que sunt illa: ad que facti sunt in corde aspicere contendunt. Neque enim torpeant dormiunt: sed ut liberius eterna contemnentur: a transitoriis rebus requiescant.

Quos tamen aliqui sponsus ad prefecum proximorum excitat: et ut eis cum quibus vivunt: proficiat: ab otio quod diligit reuocat. Qui vocem audiens etiam cum dormit sponsa dicit.

Ego dilecti mei pulsantis.

Quid enim pulsans dicat subiungit.

S Aperi mihi sposa mea: amica mea: columba mea: immaculata mea.]

Causam etiam clamoris annexit dicens:

S Quid caput meum plenum est rore: et cincinni mei guttis noctium.

Dum sponsa dormit dilectus ut aperiat et pulsat: quia dum sancta mens sibi ipsi per ocium intendit: Christus multa peccatorum opera in hoc mundo tolerat: que nisi spuales viri ad doctrinam se accingant: nunquam per seipsum carnales: vel agnoscant: vel corrigerentur. Multo ergo sponsus ut aliqui ocium dimittant: et ad edificationem proximorum spuales qui quis sollicitent: quia dum perfecti viri sibi sollixis per interiore quietem intendunt. Dolor sponsus qui seculare ad petora magis ac magis corrunt: dum eum propter silentium spiritualium semper minus ac minus cognoscunt quod ipse manifestat cum dicit: **I** Quia caput meum plenum est rore: et cincinni mei guttis noctium.] Quid per caput sponsi: nisi deus? Et quid per rore in hoc loco: nisi lamentando oleum: nisi frigore mentis carnali accipit? Scriptum est enim. Caput Christi deus. Et de frigore tutus ibet carnalis mensis iterum scriptum est. Sicut frigidam facit clysteria aqua: sic frigidam fecit malitia sua. Caput ergo Christi plenum est rore: quia multi in

ecclesia positi: et deum eum credunt: et tamquam frigidi persistentes ad ardorem charitatis non accendunt. Per cincinnos etiam eosdem populos intelligimus: quos in fide divinitatis: quasi in capite Christi pendentes et opprimentes scimus. Sed cincti pleni esse dicuntur guttis nocturnas dum in tunc huius nebrose regalitatis se suspendunt: magis ac magis stillationibus iniquitatis fluit: ad hos accedentes sponsa excita: dum spiritus ritualis quilibet per edificationem plurimorum ab otio ad prelationem ecclesie vocat. Sed quoniam metuit ne sis ad prelationem veneris sollicitudinibus mundi oculi partem necessariam: sic dum per occasionem edificationis plurimorum regalium se inclinaverit: quiete amissat: retiaz sordibus petitorum se inficiat. Ideo clamanti sponso responderet dicens:

I Expoliaui me tunica: quomodo iterum inquinabo illos:]

Tunica sua sponsa se expollauit: quia oculi exteriora quibus honorabat et onerabat abiecit. De qua tunica dicit: **A**llat autem qui habet tunicam vendat eam: et emat gladium. Gladium quippe vendita tunica emit: qui per eternis regalia abdicat: et in sancta consuetudine vivens: verbis predicationis acquirit. De quo dicit: **A**llat gladiis spissis: quod est verbis dei. Pedes autem suos sponsa lauit: quia dum in sancto otio sancta anima vivit: opera sua studiose ad memoriam reduxit: et quicquid in eius sordidum examinando dephenit: lachrymis quotidianis et geminis plagat. Pedes itaque lauit: quia perterita opera quibus per hunc mundum dissolute ambulavit plaxit. Pedes lauit: quasi peccata ab iuventute lachrymis munda in conspectu dilecti sui apparere coepiuit. Hos pedes iterum inquinare metuit: quia valde sollicita est: ne si in plateau ponatur: per terrena ambulans iterum suscipiat quod dimisit. Iterum ab otio inuita recedit: quia dum a marinis fluctibus aliena est: qui in litore posita securi vivit. Sed dilectus non leviter morte proximorum

Super Cantica canticorum Cap V

Tolerat. Ideoq; ppius accedens per ipm
et excitare no dubitat: vbi dicit:

R Dilectus meus misit manū
suam per foramen: t venter me-
us intremuit: ad tactū illius.]

Manū dilectus ad spōsam mittit per fo-
ramen vt surgat: qn̄ per subtile intellectū
quāta sit operatōis diuine: virtus ei inspi-
rando manifesta: qd videlz t inter pericula
saluare possit: q etiā in pace nisi per
eū saluus sit: nemo q in tumultu certami-
nis speratēs in se no derelinquit. Ad cuius
tactū venter sponse intremisit: qz san-
cta alia quo amplius diuinā potentiam per
Interiorē visitationē principaliter sentit:
eo stricti⁹ iudicat: quicqd in se carnale de-
prehendit. Quo em̄ maiori charitate in
eū ardet: quē mente cōcupiscit: eo timidi-
us se ei subiicit: t amplius verecē spon-
sus in ea aliqd inueniat: ppter qd eam a
se dimittere velit. Accipit sponso obedīes
ad labores se preparatz: vt sicut inquiete fa-
miliaris sponso: sic t in labore devote ser-
uēs appareat. Ideo subdit dices:

A Surrexi: vt aperire dilecto
meo.] Tacta surgit vt aperiatur: qz dū spi-
ritū dilectōis amplius solito accipit: mox
de edificatiōe p̄imi cogitat: t predicādo
agit: vt apertis cordib⁹ sponsus ad inha-
bitādos primos veniens: adiūtū intrandi
inueniat. Que etiā cū predicationē exem-
pla operū auditoribus demonstrat dicens:

A Manus mee stillauerunt
mirrhā.] Quid per manus nisi opatio-
nes: qd per mirrhānsi mortificatio car-
nis accipit? Manus ergo spōle p̄dicātū
mirrhā stillat: qz quicq; alia p̄dicāt ne-
esse est si multis p̄scere velint: vt in om-
ni ope suo carnalē vitā mortificare cōten-
dant. Sed vt hoc cū magna discretiōe fi-
at: manifestat q̄ subiigit dicens:

M Digi⁹ mei pleni sunt mir-
rhā probatissima.]

Sicut em̄ ab una manu plures digiti di-
vidunt: sic in una sancta pueratioē per di-

stretionē diuise virtutes inueniuntur. Alia
em̄ est virtus largitatis: alia virtus parci-
tatis Aliud opus humilitatis: aliud libe-
re increpatiōis: aliud vero agim⁹: qz nos
sub silentio ptinemus: ppter edificationē
ppriā: aliud qn̄ p̄missis loquimur: ppter
vtilitatem suā. Sed digiti mirrhā p̄barissi
ma pleni esse perhibent: qz in om̄e qd agl-
tur semper necesse est: vt mortificatio carna-
litatis teneat. Que tunc p̄batissima esse
ture dicit: qn̄ in om̄i suggestione: que ab
hoste ingerit sine cessatione voluptas cara-
nalis cauef ne suscipiat. Quod quādo fit
om̄is duritia mentis dissoluit: t vt spons-
sus intret ad cor aditus preparat. Hinc
est q̄ sequitur.

O Pessulum osti⁹ mei: aperi⁹
dilecto meo.]

Pessulu osti⁹ facimus qn̄ per voluptas
tes carnis adiūtū cordis cōtra sponsu⁹ ob-
seramus. Pessulu vero aperimus qn̄ re-
motis voluptratibus fluxis: cor nostrū in
amore xp̄i quod prius durū fuerat: solutus
mus: t sponso pulsanti ad osti⁹ introitū li-
berū facimus. Quod dū in hac carne vis-
ulmus: quia repente fieri non potest restat:
vt magis ac magis quotidianē faciamus.
Nemo em̄ sicut scriptū est repente fit sum-
mus Aliquādo em̄ dum in hac corruptiō-
ne positi dñm nostrū querim⁹: magis nos-
bis elongari q̄ appropriare videat. Ideo
q̄ sequitur.

P At ille reclinauerat: atque
transierat.]

modo sponsus dilectā tangit: m̄ decli-
nat: qz qn̄ nos torpentes cōspicit: ad amo-
rē incitat: qn̄ vero laboratibus nobis pos-
se apprehendi videat: tūc ne apprehendane
trāsit t declinat. Od marie in nobis grā-
agit: vt v̄ nec in torpore n̄o iacētes: oīo
cū amittāt: nec de plena eius vt nob̄ vi-
def: apprehensionē supblamus. Qui mox
tū v̄ recesserit redit: t ne dūtius alia sc̄a
a dilecto suo alienetur verbo inspiratiōis
sue desiderati aīe se infundit: t eā liquefa-
cit. Unde exultat sponsa dicens:

Expositio beati

Gregorij pape

D Anima mea liquefacta est:
vt dilectus locutus est.]

Ad verbū sponsi liquefactā se dicit: quia dum xp̄us se per spiritū suū anime desiderat se infundit: omnē duriciā cordis mor dissoluit: et aliquādo mentē in tantas lascivias liquefacit: vt vix capere possit. Hoc qđ se capere intra se exultat: et intus m̄stret quid fuerit: et quid factā subito se sp̄am videat. Quem liquorē dum sentit perfectius apprehēdere cōcupiscit: et aliquid dum hoc ipm cogitat: hoc qđ modo sentiebat: iam dū sentit. **A**nde sollicitat ad querendū: vt hoc idem inueniat: sed aliquādo dum etiā diu fatigere: non inuenit quod modo taz presens tenebat.

Ideo sequitur:

R Quesui t nō inueni illum:
vocauī t nō respondit mihi.]

Querit sponsa dilectū: sed nō inuenit: quia a deo inspirata mēs assidue suavitate illa intima perfrui cōcupiscit. Sed corruptio phibet: quā in hac vita gerit. Ut cat ergo t nō respondeat et quia in orationibus t operatiōibus suis dulcedine illius presentiē satiari appetit: sed ad vorū suū hoc qđ inuocat non occurrit. Restat ergo vt in se reuertēs se cognoscat: et per scripturas sanctas dilectum suū magis ac magis illo ḡstu adiuta perquirat. Et hoc est quod sequit:

S Inuenierūt me custodes qui custodiunt ciuitatem.]

Dum inquisitione dilecti sponsi sollicitat: in custodes ciuitatis incidit: quia dū sancta mens de siderio sponsi sui xp̄i se affigit: predicatorū verba in scripturis diuinis suscipit: et eis quādū a xp̄o exultat eiusdē quē querebat amore intēdit. In quibus quid exercitatiōis inueniat: subiugit.

L Percusserūt me et vulnera-
uerunt me: tulerunt palliū me-
um custodes murorum.]

Custodes percutiūt sponsas t vulnerarāt

quia predicatorēssancti dū celestia loquuntur: amantē animā afficiunt: et maior amor sagittant. Palliū tollunt: quia si quid pompe secularis resquū erat in corde: exhortatiōibus suis ab animo auferunt. Palliū tollūt: quia aliquādo ante verba predicatorū nos nō cognoscēbam⁹: t ipsi⁹ omne quod interius latebat dū loquuntur detegūt. Quod dū fit amplius diligēdi sūt et vt pro nobis dilecto loquāt: deuotius exorādi. Dō agit sponsa dū subiugit.

V Adiuro vos filie hierusalē:
si inuenieritis dilectum meū: vt
nūcietis ei: qz amore langueo.]

Dū enī sanctis viris cogitationes nostras referamus: dū eius siue viventibus nobiscū siue tam vitā eternā ingressus desideriū nostrū expandimus: et per dēū oramus: vt domino xp̄o pro nobis orando offereant: desideriū quo afficiunt: et quid aliud agimus t̄ filiis hierusalē adiuramus: vt dilecto tui nobis proximiores sunt nūciet: qz amore languemus. Sed et īpī sancti si adhuc nobiscū sunt: et oratores suos orāt: et qui vt nūcient orant: pre humilitate tanq̄ ignari interrogāt dicentes:

F Qualis est dilectus tuus ex
dilecto o pulcherrima mulierū.

Sed quia quo ardētius diligūt eo dulcius verba de eo repetunt. Idem ipsum iterum dicunt:

P Qualis est dilectus tuus ex
dilecto: qz sic adiurasti nos?

Dilectus ex dilecto sponsus dicit: vt vi delict per repetitionē dilectiōis maxim⁹ amor loquētis ostendat. Vel dilectus ex dilecto bene xp̄s vocat: quia si filiū diligimus: et patrē ex quo est consequēter amam⁹. Respondeat sponsa subsequēdo dicens:

Z Dilectus meus cādidus est
t rubicūdus: electus ex milib⁹.

Candidus t rubicūdus xp̄us esse perhibet: quia nullū omnino peccatum faciens iusticie pulchritudinē ex integro tenuit:

super Cantica cantorum Cap. V.

a tamē tanq̄ peccator̄ esset ad mortis pas
sionē accessit. **U**i per ppbz dicas **Q**ua
re ergo rubrū est indumentū tuū? **E**lect̄
vero ex milibus: qz ex totius generis hu
mani massa: nullus sine pctō reperit: ipse
x̄o nō solū sine pctō fuit: sed etiā pctores
sua iusticia & sanguine redemit. **S**equit̄.
aa **C**aput eius aurū optimū.]

Caput xp̄i deus. **Q**d caput bene auruz
dicit: qz ad cōparationē creatoris oīs cre
atura res vilissima perpendit.

bb **C**ome eius elate palmaruz
nigre sicut coruus.]

Quid per comas xp̄i: nisi fideles quosq̄
intelligimus? **U**i dū fidem trinitatis in
mente custodiūt: z deo adherētes qd cre
dūt faciūt: quasi capite pēdentes honore
portant̄ t̄ferūt. **P**alma aut̄ in altū valde
crescendo proficit: z victoriā significatiōe
sua p̄tendit. **C**ome ergo sicut elati palma
rū sunt: qz electi quicq̄ dū semper ad alta
virtutū se efferūt: per dei gratiaz qnq̄ ad
victoriā se perdūt. **N**igre aut̄ sicut cor
uus existit: qz virtutibus in celū se
erigāt semper tamē peccatores se esse co
gnoscit. **S**equitur.

cc **O**culi eius sicut columbe su
per riulos aquarum que lacte
sunt lote: z resident iuxta fluen
ta plenissima.]

Oculi sponsae sicut colubē sunt: qz p̄di
tores xp̄i qui viā nobis ostendit in simpli
citate viuūt. **S**up riulos aut̄ aquaz esse
perhibent: qz semp in refectiōe diuinari
scripturaz quersant. **L**acte vero sunt lotē:
qz gratia creatricis sapientie tanq̄ lacte
matris a pctis per baptisimū sunt mūdate
Quid aut̄ per fluēta plenissima iuxta que
residēt intelligimus: nisi sacre scripture p
funda & archana dicta: que descripsimus:
qbus nos reficimus: dū ea legēdo vel au
diēdo haurimus? **A**d hoc etiā colubē iux
ta fluēta residere solent: vt volantū anū
vmb: ā in aqua videāt: sup aquā se piſcē
tes vngues rapaciū sic effugiāt. **S**ic san

cti virti in scriptura sancta fraudes demo
nū perspiciūt: z ex descriptiōe quā vident
quasi ex umbra hostē cognoscit. **D**ūc se
collijs scripture ex toto addicūt: vt vñ ni
hil agāt: nisi qd ex responso scripturaz au
diūt: quasi in aquā se piſcētes hosti illu
dūt. **Q**ue fluēta plenissima dicunt: qz de
quibusq̄ scrupulis in scripturis conste
liū querit sine minoratiōe de omnibus ad
plenum inuenitur.

dd **B**ene eius sicut areole aro
matū: consite pigmentarijs.]

Si per oculos p̄dicatores intelligunk:
bene per genas ip̄i in ecclesia figurant: q
martyrio vitā finiss perhibent. **D**ūc em̄
p̄ fidei xp̄i sanguinē suū fundere nō dubis
tāt: q̄i gene ī facie xp̄i rubet. **P**er eos q̄p
pe pulchritudo fidel xp̄iane publicat: qz
ad quantū fidei premiū tendant: ostendit
dū pro ea moriunt̄. **Q**ue gene bene sicut
areole aromatū esse dicunt: qz dum in cō
stantia fidei martyrie electi exercen̄t: per
cultū virtutū sancte opiniois fama quasi
aromatū dilatant̄. **S**ed areole pigmenta
rijs cōserunt: qz martyres sancti: z a p̄ce
dentibus p̄dicatoribus ad cōfessionē ro
borant: z a subsequētibus ad imitatiōis
exemplū populis adducunt̄ ab illis qui p̄
cesserūt pigmenta virt̄: tū colun̄: ab his ve
ro qui sequuntur pigmenta exemploz sus
munt. **U**nde & sequit̄.

ee **L**abia illius lilia stillantia
mirrham primam.]

Quid em̄ per labia sponsi nisi ipsos qz
dicimus p̄dicatores xp̄i intelligim? **Q**ut
dū mortes martyrū populis p̄dicant: qua
si mirrha mortificātis carnibus ad cōdi
mentū distillat̄. **Q**ue mirrha bene prima
esse dicit: qz nullus sic mortifica: qz ille
p̄ xp̄o martyrio finit. **P**rimā em̄ dixit nō
pro tpe: sed pro dignitate. **Q**uid est q̄ la
bia sponsi lilia esse dicunt: nisi q̄ illi per
quos xp̄us loquit̄ necesse est vt mūdi sint:
z per eos bonus odor aspergat. **D**e qui
bus erat aplūs paulus qui dicebat: **B**o
nus odor sumus deo in omni loco: z in his

Expositio beati Gregorij pape

qui salvi fuit. Sed notandum est quoniam quicquid iusticie et fortitudinis habet ab ipso Christo per exempla operum illius trahit. Ideo sequitur f. f. **A**manus illius tornatiles auree: plene hiacinctis.]

Quid enim permanens Christi designat: nisi opera que in mundo gessit: et que nobis imitanda proponuntur? Ipse enim ait: Qui me diligenter me sequatur. Et apostolus. Qui dicit se in Christo manere: sicut ille ambulauit: et ipsam bulare debet. Manus vero tornatiles esse probantur: quia sancta opera eius sine Christi positio iniquitatis ex omnibus parte in iusticia gradiebantur. Quod enim tornas in rotunditate sunt: sine obstatculo volvuntur. Sic Christi opera in rectitudine rotunditate valuebantur: quia tornitas nulla ei adhucerebat: qua minus iusticia ei in rotundum ducerebat. Auree etiam manus esse dicuntur: quia quicquid exterius inter homines operabatur in divinitatis pulchritudine dispensabatur. Manus quoque sponsi plene hincinctis esse dicuntur: quia quicquid illius opera per cordem imitanter felicitatis eternae munera bene in retributio ditantur. Unde et idem redemptor. Qui mihi misstratus me sequitur: et ubi ego sum: ibi et misericordia mea erit. Sequitur. **G**loria etiam eburnea: distincta Saphirus. Quid per vestrum nisi mortalitas? Et quod per eburnem: nisi incorruptio designatur? Ebur quippe valide durabile os habet: et in ornamento regum assumitur. Venerabilis Christi recte eburneus esse dicitur: quia mortalitas Christi ad immortalitatem perducitur: dum per resurrectio ne ad gloriam patris sui regis vestrum eternum: in vita eterna collocatur. De quo dicitur: Christus resurgens ex mortuis: non morietur: mors illi ultra non dominabitur. Qui vero in ornamento regum assumitur: qui quicquid carnis sue rex et dominus esse probatur: ipsius Christi mortalitate et resurrectionis amore cognitio et spes immortalitatis ornata. Unde alibi dicitur: Qui gloriantur domino glorie. Sed neuter distinctus Saphirus esse probatur: quia in nostra corruptio ne quam portauit: celestia opera per miracula que faciebat passionibus nostris inferuit. Saphirus enim qui aere coloritur portat: bene celestia facta que in miraculis ostende-

bant designat. Tenter vero Christi saphirus distinguitur: quia dum inter passiones cornis divina miracula operatur: quasi in corruptione corruptio variat. Quia dispensatione apostoli in fide eruditus est: et ad passiones tolerandas robusti extiterunt. Ideo sequitur. **H**h. **C**rura illius colline marmoree: que fundare sunt super bases aureas. Per crura apostolos intelligimus: per quas universum mundum circuitur: et fidem eis predicantibus audiētibus sparsum. Quibus Christus in euangelio ait: Ne in orbem universum et predicate euangelium omni creature. Sed crura colline marmoree esse perhibentur: quia ecclesia inflexibiliter sustinetur: dum contra omnes adversarios eorum predicationibus et exemplis roboratur. Super bases autem aureas colline fundate sunt: quia prophetas dictis ut fortes persistenter: fidem vite gratiam perceperunt. Unde Christus primus apostolorum ait: Habemus firmorum prophetarum sermonem tui bene intendentes tanquam lucerne ardenti in caliginoso loco. Ideo enim auree dicuntur: quia luce sapientie resplendescere sciuntur. Sequitur.

Ill. **S**p̄es eius ut libani: electus ut cedri. Libanus quippe mons est in quo sublimes valde et odorifere arbores habentur. Interpretatur autem libanus dealbatio siue candidatio. Et de Christo dicit apostolus Paulus. Iste factus est nobis a deo sapientia et scientia et iustitia. Bene et sp̄es eius ut libani existit quia per eum credentes de albamur: cui si adheremus radicem sublimes efficiuntur. Auctoritatem etiam bone opinione odorat si quem habemus accipimus. Electus etiam ut cedri est deus: quia de eo per loquuntur. Ecce tu puer meus quem elegi: dulcis mens complacuit sibi in illo anno meo. Cedrus autem excelsa est valde arbor: et impetrabilis. Christus autem excelsior ecdys existit: quia quis homo sit: in deus esse non desistit. De quo per esaiam dominum et sublimis erit valde. Odor etiam super omnes est Christus: quia Christus de seipso ait: Ego flos campi et liliu concolor. Unde et per sponsam eius dicitur: **K**k. **L**urrem in odore yngentorum tuorum. De quo bene hic sequitur. Suffici illi suauissimum et totus deus

super Cantica canticorum Cap. VI

derabil.] Per grecq; voces trāfferunt
et sapores in ventrē hauriunt: qd em p; gut
tur spōsi: nisi testim̄ r̄pi intelligit: qd xp̄s
nobis loquit: et in qd suauis sit dñs: a fideli
b; gustat. Tonis & desiderabil existit: qd
p; hoc & de deo bona oia ala sc̄a audit: ma
gis ac magis sp; eū videre percupiscit. Cui
tot bōis enarrat: p;sequēter p;cludit dicens
U **T**alis est dilectus meus: t; ipse
est amicus meus filie hierusalē.

Sed enumeratio tot laudib; ostēs: tot
muneribus qd audiens non percupiscit: qd
intendit non inardescit. **D**ilectus quippe
aia queq; qd dulciora et ampliora de redē
tore suo audit: eo ardētius inhiat: et mani
festiora de eo cognoscere appetit dicens:
M **M** **Q**uo abiit dilectus tu? O
pulcherrima mulier? **Q**uo abiit dilectus
tuus: et queremus eum tecū.] Cum esset
primus primo de xpo loquit: cu alter ab
altero qualiter iuueniat seiscitat: qd allud
qd quō qri debeat p;scrutat. **Q**uāuis hoc
et synagoga intelligi valeat: vt aliquā quer
la ecclaz introget: cui p̄tinus ecclia r̄ndit:

O **I**lectus meus descendit
in ortu suū ad areolā aromatū:
vt pascat in ortis: et lilia colligat.]
Dilectus in ortu suū ad areolā arða
tū descendit: qd ecclaz visitat ad eos maiori
grā vēit: qd sc̄is opib; et virtutū exēplis
bone fame odore exē. p̄tia emittere et ḡ
scit. In orti pascit cu multaz alas virtutib;
deleat. Lilia colligit qn p̄fēs qd qd ab
hae vita succedit. **H** qd sc̄is ecclia in filiis
suis fide xpo p̄fūgit: spe suspēdit: caritate
cōglutinat: vt nihil extra xp̄m diligat: et
enī sibi familiariter fide et amore inseparabili
tenet: ideo fut tangit:

B **A**go dilecto meo et dilectus
meus inibi: qui pascit in liliis.] Nos
tandū qd p; synagoga p; p;dicatōne ec
clesie: ad fidē qd sc̄is querat: ita vt se abne
gā: xp̄m solū sequat: et eodē desiderio di
ligat xp̄m: qd eum ecclia diligat: quē cete
ris postpositis solū amat. **Q**uā iaz amic
factā: iam sponsā sibi p̄unctā sponsus als

loquit: congratulās et dñeas

L **P**ulchra es amica mea: sua
vis et decorat: sicut hierlm̄ terribilis: vt ca
stro acies ordinata.] **P**ulchra et amica
suauis et decorata: sicut hierlm̄ synagoga es
se phibet: qd ad setā. illij. euangelia aliquā
puersa sicut ecclia sectabili. Hierlm̄ qd p;pe
vissio pacis interpretat: qd bñ sc̄a ecclia si
guraf: qd dñ in mūndo semp̄ pressurā patit
viā fastidit: et qui sit pax p̄tie celestis cur
rēdo p̄cēplāt: fidēs in eo qd discipulū suis
dicebat: In mūndo qd p;ssurā hēbitis: s; z
fidēs ego vici mundū. **E**lega aut̄ syna
goga puersa sicut hierlm̄ pulchra: et amica
suauis et decorata dñ: a qbus pulchrytu
dinē mox accepit vt placeat: exercitū sc̄e
operatiōis colligit: vt in amicitia bereat:
suauitatem mansuetudis disceat: vt perma
neat: decorē conuersariōis ostendit: vt per
exemplū trahat. **P**ea qua p;sequēter dicit:
D **T**erribilis vt castroy acies
ordinata.] Motū exptis est: cu in p̄inciat
tra hostes vadūt: s; strictū et cordie grā
dūt: ab hostib; p̄tra veniētib; timent: qd
dū i; eis aditū p; scissurā nō aspiciūt: qualis
eos penetrēt: hesitantes nō inueniūt. **I**llis
qd hoc sp̄enetrabile munimē efficit: qd co
cordi: er ordinati sc̄ipis semetip̄ os tuent.
dū em de sc̄ipis sibi vallū efficit: intrādūt
aditū hostib; nō dereliquūt: et ne occidāt
appetiti ip̄i faciliū occidūt. **H**ic in multis
tudine fideliū p̄tūgit qd dū h̄ malignos sp̄is
pugnat nō desinit: nō cē est vt pace carita
tis p̄trigāt: qd salua sit. **S**i em̄ p̄tē tenet
frītūlō hostib; appet. **S**i p; discordia sc̄i
dūt vndiq; ab hostib; levit penetrat. **V**a
ce se itaq; mūiat: vñstate se viciat: caritate
se vniat: vt dñ in sc̄ipa p; scissurā dānū nō
patit: dñcē suū s;g exultat: sine p̄fisiō se
q̄t. **I**n pace qd oculū mēt; mōt;: vt in
ip̄a britudinē visionē ītendat quā nēo sic
est in hac vita p̄spicit: qd ip̄ossible est pas
triā tenere: dū in exilio vñusiq; nrm̄ ges
mit. **I**deo sc̄e ale inardescēti inhiati, pp̄
quāt sponsus responder dicens:
E **M**uerte oculos tuos a me: qd
ip̄si me auolare fecerūt.]

Expositio beati Gregorij pape

Oculos ad sponsū tendimus: dū intimū mētis ad vidēndā xpī beatitudinē aliquā tulā sperūm. Sed oculos auertere p̄cipi mut: ne v̄z aspicere eā sicuti est quātūcūq; videam⁹ arbitremur. Ipsi em̄ oculi eū auolare fecerūt: q̄ amplius videat eo ma gis inūsibilis esse cognoscit. Et a nobis auolar: q̄ quātulūcūq; tetu mētis appre hensis incōprehēsibiliter sup oēm cona tu nostrū se exaltat̄ esse manifestat. Ocu li quippe mētis quasi hoc efficiunt: vt au let: q̄ per hoc tantillū quo videat valde lō ginguus: t̄ auolās a nobis sicut dictū est appetet. Sequitur.

S Capilli tui sicut greges caprā qui ascenderūt de mōte ga laad Dentes tui sicut greges tō saz ouū que ascenderūt de laua cro. Dēs gemellis fetibus: t̄ ste rilis nō est inter eas. Sicut cor tex mali punici sic gene tue abs q̄ eo qd̄ intrinsecus latet.]

Hec oīz dicta de ecclesia supins ut potui mus exposuimus. Ideo nū de synagoga eadē replicare deuitam⁹: vñ est ī qd̄ nō filtr repetit q̄ ibi sicut frāz mēta mali puni ci: hic aut̄ sicut cortex malipunici dicitur. Quo nihil aliud designari putor nisi san guinē nostrū qui sub antīxpo morient̄: et ynitatē fidei: sub qua multi iudeoz strin gen. In cui⁹ ostentia dū sanguis effusio nē patient̄: fidei tribulatiōe quasi corticis rubore decorabunt̄. Sequit̄.

S Sexaginta sūt regine t̄ octa ginta concubine: t̄ adolescentu larum non est numerus.]

Quid per reginæ: nisi sanctoz ale des gnank: que dū corpā sua prudēter regit: t̄ alijs p̄sumit: regnū sibi eternū acq̄runt. Sunt em̄ nōnulli in sc̄ta eccl̄ia q̄ carnez suā maccrāt: t̄ ppter deū affligūt: via vi cūt: demones velut tyrānos sibi subiç̄t: oēs motus suos ut ordinate currāt: sapiē ter regūt: alijs p̄dicant hoc qd̄ ipsi faciūt:

multos a fancib⁹ demonū gladio verbi pugnātēs abstrahūt. Quid h̄mōi ale nisi regine existūt: que dū regē xp̄m sponsū suū valde diligūt: amoris cōm̄xtiōe t̄ lis bidinis execratiōe regios filios. i. fideles populos gignūt. Quib⁹ oībus beatus per trus dicebat: Vos aut̄ genus electū: regale sacerdotiū: gens sc̄ta: populus acq̄satio nis. Sed regine. lx. esse perhibet. Dena riū quippe numer⁹ per senariū multiplicatus in. lr. cōplet. Et quid per denariū nī decē p̄cepta legis? Et qd̄ per senariū nī laborz hui⁹ vite signat̄. Sex em̄ dieb⁹ qd̄ necessariū est operari: t̄ in lepto quie scere per legē iubemur. Bene g. lx. regi ne dicunt: q̄ dū. x. precepta in hoc seculo operant̄: seculū aut̄ hoc sex dieb⁹ ogatori is euoluūt: in eis quasi per senariū numerū replicat̄. Predicat̄ em̄ quicq. x. prece pta legis: in quoꝝ operatiōe se exercet in t̄plitatiē hui⁹ corruptiōis. Sex igis deci es: vel. x. series multiplicat̄: q̄ vle hoc tē pus in ex. lēda. x. p̄cepta legis sp̄nalter esse trāsgrediendū opib⁹ suis manifēstāt̄: t̄ verbo predicat̄. Quoꝝ laudē in hoc mū do aliquā reprobi aspiciunt: t̄ vt silū laudēt vel vt aliqd̄ cōmodū in hac vita quōcūq; adipiscant̄: t̄ ipsi per sem̄ tipos p̄dicato res sūt. De quibus bene subdit̄.

H Et octoginta concubine.]

Concubine quippe nō vere sed ficte dños diligūt: t̄ ab eis nō posteritatē filioꝝ: sed p̄ntiā expētit: nec p̄intētā exercet̄: t̄ libt dinē explere p̄cupiscit. Sic si falsi p̄dica tores in eccl̄ia existūt: q̄ dū nō xp̄m: sed lucrū vel laudē diligūt: nō sp̄nalt̄ t̄ castē: sed carnaliter t̄ libidinose xp̄o se iungūt. Bñ ergo concubine vocant̄: q̄ xp̄m quē p̄ dicāt: nō sp̄n: sed carne sectant̄. De q̄bus ap̄ls paulus dicebat. Multū em̄ ambulat̄ q̄ sepe dicebā vobis: nū aut̄ t̄ flēs dico inimicos crucis xp̄i: quō finis interitus quoꝝ deus venter est. De q̄bus ipse idē ait: H̄mōi nō seruit̄ dño iesus: sed suo v̄tri. Que tñ concubine bene. lxxx. esse dicat̄: q̄ t̄ sū totū corde terrena diligūt: celestia tñ locunt̄. Octonariū quippe numer⁹ per

super Cantica cantorum Cap. vi

veniarū ducimus & ad octoginta venim⁹.
Per decē autē decalogus sicut dictū est
significat. Per octo vero resurrectio qā
octauo die redēptor noster resurrexisse p
batur. Predicatores vero tñ falsi sunt p
desideriū. scripturā tamē diuinā & resur
rectionē quā credimus manifestā p ver
bū. Si enī aliud predicarēt. predicatores
inter xpianos nō essent de quibus in euā
gelio ait. Sup cathedrā moyſi federunt
scribe & pharisei que dicūt: facite que aut
faciūt facere nolite. Sed qz & falſorū & ve
torū predicatorū exhortatiō plurimi ad
fidē veniūt & cū electis multi intrāt quia
ad sortē electorū nō ptingunt iō subditur.

I Et adolescentularū non est
numerus.]

Cū enī scriptū sit. adolescentia & iuueniū
vana sūt. Quid p adolescentulas has nisi
vagas alias itelligim⁹? qz dū vana b⁹ mū
di sectant que diligūt numerū electorū ex
cedūt. De quib⁹ p psalmistā dicit. Annū
ciaui & locut⁹ sū. multiplicati sūt sup nu
merū. Qd enī electorū numer⁹ apud deū
sit cōstutue manifestat aplūs paul⁹ q ait.
Nouit dñs qui sūt ei⁹. Et p semetipz dñs
ait. Ego sclo quos elegerim. Quos quia
nō impfrecte scit s̄z pfecte nouit. pculdu
bio & numer⁹ i quo eligunt cognoscit. De
quib⁹ dñs dī. Quos enī pscivit & p
destinavit p formes fieri i imaginis filij sūt
Bñ ergo adolescentularū nō ē numer⁹: qz
dū p vanitatē qz diligūt in numerū electo
rū nō currūt extra remanētes q̄s i cogni
tionē diuinā nō veniūt. Quib⁹ ipa veri
tas i futuro iudicio dictura ē. Nescio vos
discedite a me oēs q opamini iniqtatem.
S̄z dū reprobi mūdana querūt & multipli
ces cupiditatei aim ouidūt. scā qlibz alia
in numerū electorū se strigit. multaqz vi
det fastidiū vnū qd nō videt arāeter ap
petit. qd qdū nō tenet i fide se nutrit. in
charitate se vnit. Et dū id qd vnū & idipz
ē sequit. de hmōi multis vna ecclesia effi
cit de qua p spōsum dicitur.

R Una est colubā mea. pfecta

mea. vna ē matris sue. electa ge
nitricis sue.]

Pater nřa ē regeneratrīx grā apō quā
vna colubā eligit qz illos solos colligit. q
in simplicitate pmanēt. & ab vnitate non
scindunt. Multī qppē fideles dū i idipm
intēdūt. Dū uno desiderio xpī se inuicem
nutrit. dū habētes cor vnū & aliam vnā i
charitate se vniūt ex mōis mēbris vnū cor
pus efficiūt. Dēsqz i vnitatis simplicitaz
te viuētes vna colubā existūt. q sola pfectā
& electa genitrici sue dī qz extra hāc solā
grā fauēte nutrit. de qua bene subditur.

L Viderūt eā filie syon & bea
tissimā predicatorū. regine et
cōcubine laudauerunt eam.]

Syon filie sūt ecclie: q dū vitā eternā in
hac carne p̄eplantāt. a peregrināt ecclia
ad regnāt ecclēsiā erigunt. Viderūt filie sy
on colubā & btissimā p̄dicat qz scē ale duz
xtutes. ecclie spectat i laudē. prūpūt & ad
ei⁹ btitudinē inhiat. Sicā qppē ecclesia
grā genitricē nutrit. dū fide erudit. carne
sui spōsi pascit sanguine lauaf. scripture dī
uina saginat. Hmōi robusta nutritiōi de
mones expugnat. vitia suffocat. carnē do
mat spōni roborat. vitā expectat. Nec oīa q
cūqz asplicit recte i amationē. p̄tin⁹ assur
git. & btissimā p̄pnūciat qz vider ad q̄tam
gloriā p tot xtutes exargat. Cū reginās
et cōcubine laudāt qz tñ opib⁹ falsi p̄dica
tores existūt sermonib⁹ tñ eadez qz veri
populis ostēdūt. De quib⁹ ipa xtutes di
cit. Popul⁹ hic labijs me honorat cor at
eou lōge ē a me. qd apte māifestat dū ite
rū dicit. Dictis p̄fitent se nosse deū factis
at negāt. Sācti enī viri dictis & factis deū
p̄fitent qz qd credūt faciūt & ad bona q̄ fa
ciūt etiā alios sermonib⁹ & exēplis trahūt
quoū xtutib⁹ aduersarij ad fidē excitāt
dū i eis & puritatē fidei: & p̄statiā opis ad
mirant. Unū & synagoga ad fidē erigit cū
in ecclia q̄sint merita fidei admirās contē
plat dicens.

D Que est ista: que p̄gredit

Expositio beati

q̄si aurora pulchra vt luna elec-
ta vt sol terribilis vt castrorū
acies ordinata.]

Ecclesia sc̄ia quasi aurora cōsurgens in
ludicio vltio p̄gredit q̄r relictis tenebris
corruptiōis: incorruptiōis claritate inno-
uat. Que bñ v̄t sol electa d̄r quād eandē
gloriā p̄ducit ad quā caput ei⁹ xp̄us q̄ sol
iusticie ē esse ḡhibet. N̄ est q̄ idē sol ait
Uolo pater vt vbi ego suz illic t minister
me⁹ sit. Q̄d tñ t de mēbris eiusdem ecclie
ad huc iacne carne viuētib⁹ intelligi p̄t.
Sūt enī nōnulli q̄ magna intētio q̄ sint
tormēta reproborū aspiciunt: t que sūt sc̄a
sua sine palpatiōe examinare st̄ndū. dū
q̄ se peccasse cognoscūt: t q̄ hoc ire ad re
probōrum tormēta pertimescūt. subito tene-
bras iniquitatis derelinquit t luce iustis-
cie accēdi cōcupiscūt. mox ad sanctā ope-
rationē consurgit t per bona que faciunt
clarere quibus proximis incipiūt. Di p
culdubio velut aurora cōsurgentēs p̄gre
diuntur. nūc alijslumine sancte opatio-
nis resplēderet t de qua bene subdit.

A Pulcra vt luna electa ut sol.
Luna quippe dum noctē illuminat cal-
gatibus oculis iter per qđ homo gradia-
tur demonstrat. Sic nimirū queq; anima
que tenebras dimittit t in sanctā operati-
onem se exēdit. dū exemplū bene opandi
tribuit p̄ximis quasi lucē tenebrescētib⁹
oculis spergit. dū enī peccātes quiq; bo-
nū opus aspiciunt t ad idē faciendū se co-
vertūt quasi errātes in nocte p̄ lumen ku-
nie ad viā redeunt. Hec itaq; anima dū pec-
cantib⁹ bona exēpla prebet quasi luna in
nocte luet. Dū vero magis ac magis cre-
scit t de die in diē per cōsuetudinē operi
lumē iusticie tā perfecte accipit vt etiā bo-
nis exempla imitacione prebeat que p̄i⁹
solis peccatorib⁹ imitāda apparebat pro-
fector iā luna sol efficiēt: q̄ que in nocte er-
rantib⁹ nūc lucebat. modo in die ambula-
tibus lumē veritatis manifestat. Hinc est
qđ sequit. Electa vt sol d̄ quo bñ subdit.

Gregorij pape

O Terribilis vt castrorū aci-
es ordinata.]

Hoc q̄ lā dictū est iterū nō necesse ē ex-
poni ne sic videat fastidū generari. Seq̄
tur. Ergo sp̄sūs t cām dicit. vñ tata vir-
tus in ecclie exēfere possit. Visitatio-
ne quippe renouat t qđ in ea tenebrosuz
est respectiōe eius illuminat. Et hinc est
quod subdens ait.

P Descendi in ortū nucū vt vi-
derem poma conuallii: t inspi-
cerem s̄t floruiscent vinee et ger-
minassent malapunica.]

Quid q̄ nuces nisi pfectos quosq; itela-
ligim⁹: qui dū divina sap̄iam intra corpo-
sua retinēt quasi nucleus i fragili testa por-
tāt. Sūt enī quā plures i ecclie q̄ assidue
divine scripture intēdūt quā suauis sit do-
min⁹ gustat̄es. ampl⁹ gustare p̄cupiscūt
st̄ā gaudia i corde ruminat̄: t ruminat̄es
magis ac magis p̄ualescūt: t tñ foris ne
sc̄itibus eos viles apparēt q̄ ignorat̄ p̄
dulcē i suis īteriorib⁹ cibū porēt. Quid
istū nūces existēt q̄ nuclei dulcedinez-
inē ferūt. exter⁹ vero carnis vilinitatē p̄e-
tendat. De quib⁹ fuit aplus qui dicebat.
Habem⁹ thesaurū istū in vasis fictilibus.
Or⁹ liḡt nucū corda sūt sanctoū q̄ dum-
deū valde diligūt celestē dulcedine ī ins-
timis gerūt. vñ i psalmo scriptū ē. Quaz
magna multitudo dulcedis tue dñe q̄ ab-
scodisti timetib⁹ te. Sz quid ē q̄ in ortū
nucū sp̄sūs descēdit vt poma videat: cū
pot⁹ nuces videre debeat. Verūt sc̄i-
dū est q̄ maxie corda pfectoz visitat̄ seisq;
benignitatis sue suauitatē manifestat vt
p̄ eos ad iufirmiores postmodū veniat et
q̄tū in augmētū iusticie pfecterint. q̄ illos
cognoscat. vñ scriptū ē. Dñs de celo pro-
spexit sup̄ filios homū vt videat si ē intelli-
gēs aut requirēs deū. Dū enī divina bo-
nitas corda pfectoz illustrat̄ eosq; ad cui-
rā p̄ximorū p̄ ebaritatis sollicitudinē ins-
tigat̄. quid hoc ē aliud nisi q̄ ad ortū ve-
niēt poma p̄uallis p̄ illos qđ p̄siderat pro-

super Cantica canticorum Cap. VII

Spectat. **T**unc enī dñs videre vel cognoscere dī cū sc̄tōs suos q̄s illustrat ad vidēdū exhortat. **S**z qđ ē q̄ nō poma mōt̄ s̄z pos̄ma quallis vt videat descēdat: nisi qđ ill̄ respectū sue miserac̄ōis tribuit. **D**e quo p̄ psalmistā dicit. **Q**uoniam excellus dñs et humilia respicit et alta a longe cognoscit. **E**t ipse dñs p̄ semetipsum ex voce p̄phēte dicit. **S**up quē requiescit sp̄s me: mihi sup humilē et quietū et tremēt̄ sermones meos. **S**equit autē sp̄s et dicit.

Q **E**t inspicere si floruerint vinee et germinasset mala pūica.

Alinee florēt qn̄ in ecclesijs filij recēterī fidē generant et ad sanctā cōversationem quasi ad fructū soliditatē pregant. **M**ala pūica germinat qn̄ pfecti quicq; p̄ exempla sua primos edificat et in nouitatē sancte cōversationis p̄ pdicationē et honorū operū ostensionē invitāt̄. **I**llud q̄ppe ma lū pūicū videlicet aplūs **P**aul⁹ germit̄ nauerait q̄ dicebat. **F**ilioli mei quos iterū p̄ turlo donec formet xpus in vobis. **S**ic in sc̄ta eccl̄ia agit ut p̄ bonos mali querant: p̄ pfectos imp̄fecti nutrīant̄ donec et ipsi ad p̄fectionē veniant: et infirmos q̄s q̄ sicut ipsi p̄duci sunt ad meliora p̄ducent. **M**os xpus eccl̄ie sp̄s vistando p̄spicit: respiciēdo corp⁹ sanctū consuigite q̄ video corp⁹ infirmitatis assumptūs co gnoscit: vt in corp⁹ sue claritatis tota sim ille eccl̄ia trāformet. **N**ō bear⁹ **P**aulus ait. **Q**ui reformabit corp⁹ humilitat̄is nostre cōfiguratū corpī claritatis sue. **H**ec oīa in fine mūdi synagoga tandem existata p̄cipiet et sc̄ta diu ignorasse reprehender dicens.

R **F**lesciui aīa mea cōturbauit me p̄p̄l̄ quadrigas aminadab]

Acū diceret. **T**ot̄ v̄t̄ies ī sc̄ta eccl̄ia fieri vidēs q̄r ī tāto tpe nō p̄cepit: quare incredula p̄st̄it: cur rādiū p̄ fidelitatē meā ī tenebris ignorātie remāsi: s̄z p̄pter quadrigas aminadab p̄turbat q̄r qn̄q; p̄ pdicationē xpi ad fidem suscipēdāz excitat̄. **B**in inadab enī sp̄taneo p̄pli mei interp̄

tatur. **E**t bene p̄ dubio xpus ille a patre sp̄taneus p̄pli mei dī: q̄r vera sp̄tanea charitate ad populū saluandū descēdit: et ve nos a morte eleuaret p̄la volūtate: et benigna grā morē in cruce suscepit. vñ et ipse ad patrem ait. **V**olūtarie sacrificabo tibi. **A**t vñ ex redēptis ad xpm̄ loquēs aiebat. **E**xaudi me dñe qm̄ benigna ē misericordia tua. **P**rop̄t̄ q̄d̄rigas ergo aminas, dab synagoga p̄turbat q̄r qn̄ tandem q̄tuor xpi euāgelia ī mūdo currēta ī cordibus homin̄ feruētia p̄ fidē p̄c̄plak̄. mox in tenebris sue infidelitatis p̄fundit et aborta p̄fusione salubri ad p̄niāz p̄mouet. **C**ui eccl̄ia benigne loquit̄ dicens.

S Reuertere reuertere sunamitis reuertere reuertere vt ītueamur te.]

Sunamitis q̄ppe captiuā īterfata. **S**unamitis ergo vt reuerterāt vocat q̄r synagoge ī fine mūdi fides ab eccl̄ia offereb̄t ut dignitatē p̄st̄inā recipiat: q̄ sub infidelitatis iugo a demonib⁹ captiuat. **E**t bñ quater reuerterāt amoneb̄t q̄ ī quatuor mūdi p̄tes ī dei disp̄si sūt sicut pdicēt̄ ē p̄ p̄phēta. **S**i fuerit numerū filiorū ī sl̄velutarena maris reliqua salutē fiet. **R**euerterāt q̄ sunamitis vt ē ītueamur. **I**tē synagoga ad fidē p̄uerterāt vt ī p̄niā oībus oīndat q̄t̄ malū fecerat qn̄ deū suū ī cruce p̄figebat. **S**z p̄tin⁹ ī eccl̄ia fidē synagoge ītueri appetit sp̄sus p̄gratulādo q̄s īterrogās īndit̄ et dīc.

Capitulū. VII. **A** **Q** uid videbis ī sunamiti te: nisi choros castrorū:

Castra q̄ppe militatiū sūt. **C**astrā ī sunamite videbōt: q̄r p̄ fidē q̄r mō ipugnat tūc robuste ī fidēles alīs p̄fidos p̄libat. **S**z q̄r hoc p̄ sc̄az eccl̄ia fiet vt sy nagoga couerat q̄r fūmonib⁹ et exēplis p̄dicatorū oueret ad fidē. ideo iuste ad laudem sp̄s sponsus se couerit dicens.

B Quā pulchris sunt gressus, tui in calciamētis filia p̄cipis.

Expositio beati

Gregorij pape

Silla principis sc̄tā eccl̄ia d̄r q̄ p̄dicatione xp̄i in vitā nouā regenerat̄ q̄ p̄ disuinitatis potentiā oī creature quā p̄didit p̄cipiat. Quid sūt aut̄ calciamēta eccl̄ie nisi exēpla precedēti patrū: quib⁹ in via mūdi b⁹ munis̄ vt p̄ oēs tribulationes q̄ exurgūt p̄fidēter calciaata gradiaſ. Unde Paul⁹ dicit. **C**alciati pedes ī preparatiōe euāgeliū pacis. **C**alciamēta q̄ppe de mortuis aīalib⁹ fūt. Et nos pedes sp̄ualī calciām⁹ q̄n a patribus sc̄tis carne mortuis exēpla sumim⁹: vt ad eorū similitudinē mundi b⁹ tēptatiōes expugnem⁹. P̄t tñ intelligi q̄ eccl̄ia calciaſ q̄n ī p̄dicationē sua ad p̄ferēda insurgetia mala morte xp̄i munīt. **P**ulchri ergo sūt sp̄ose gressus calciate q̄ filia ē p̄cipiat: q̄ corā dīuinis ocuſits placet officiū cui⁹ libet electi fin exempla patrū p̄dicantū. Sequitur.

E Sicutura femorū tuorum sūt monilia.]

Per duo femora sp̄ose duo popl̄i eccl̄ie. p̄ īsc̄tūrā femorū cōcordia designat p̄dicatorū quib⁹ popl̄i vniūnē dū ad fidē cātholicā circūcisio ⁊ prepuciuſ erudiunt̄ p̄ eos. Qui vt monilia existūt: q̄ dū in sapientia q̄ refulgēt sc̄tā oga q̄ faciūt q̄si in auro lapides gerūt. De quibus sequitur.

D Que fabricata sūt manu artificis.]

Manu artificis monilia fabricant̄ q̄ ope re christi p̄dicatores pulchri ⁊ utiles esſicuntur. Sequitur.

E Umbilicus tuus crather tor natilis nunq̄ indigēs poculis.

Ambilic⁹ etiā sc̄tōr p̄dicatorū ordo ē q̄ bñ crather esse d̄r q̄ dū p̄ eos popul⁹ erudit̄ vino sp̄ualī ipsoz oficio ebriaſ. Qui bñ tornatilis nūcupat q̄ iuxta mores vniuersos homin̄ necessi ē vt lingua p̄dicatoris voluat. Qui poculis nō indiget q̄ q̄ alij p̄ponit: necesse ē vt abūdāri⁹ ceteri bibat ⁊ pleni⁹ q̄d dat cōtineat. Sequitur.

F Vēter tu⁹ sicut aceruus tri uel vallatus lilijs.]

Per vētrē popl̄i latitudo designat: q̄ bñ sicut aceru⁹ tritici lilijs vallat̄ q̄ dū op̄ibus sc̄tis intendēs ī celeste horreū p̄p̄at exēplis sc̄tōr vt p̄seueret. Andic⁹ munīt. de quibus iterū dicitur.

G Duo vbera tua sicut hinnuli capree gemelli.]

Duo vbera tua popl̄i existūt: q̄ dū ī amo re fraterno sp̄ viuūt se iuicē lacte p̄terat, ī charitate nutriūt. Qui bñ duo binuli capree gemelli noīan̄t: q̄ dū p̄ p̄dicatiōe synagoge ī fidē geniti ei⁹ scripturis nutriti in spe eternitatis intēdentes quasi in montibus concordes pascuntur. De quibus p̄dicatoribus sequitur.

H Collū tuū sicut turris eburnea.

Collū sponse sicut turris eburnea d̄r: q̄a p̄dicatores eccl̄ie: ī alti p̄ p̄ēplationēz ⁊ fortes p̄ sc̄tōr operū exercitatiōe: ⁊ p̄ciosi per diuinam sapientiā habent. De quibus iterum dicitur.

I Oculi tui sicut piscine in ese boni q̄ sūt ī porta filie multitudinis.

Esebon cingulū meroris interpretatur. Oculi ergo sp̄ose sicut piscine ī esebon di cunz q̄ dū de peregrinatiōe sua p̄tristans lachrymis se lauāt vt p̄ eos popl̄i puenenter corā deo mūdat. In porta at filie multitudinis sūt q̄ in fide stāt p̄ quā eccl̄ie multitudinē ad celestia introducūt. Seq̄t.

K Nasus tuus sicut turris libani q̄ respicit cōtra damascum.]

In naso odoris discretio habet. Per na ſuz ergo discretio p̄dicatoř designat q̄ p̄ eos nobis virtutis odores: ⁊ vītiorū fetores demōstrant. **S**z nasus sicut turris libani existit q̄ dū semel p̄dicatores aq̄ bāptismatis lauānt: ⁊ quotidie lachrymis a petis q̄ p̄tra deū om̄iterū dealbant: digni sūt vt ad altiora magis ac magis p̄ fortius dinē erigant. **S**z turris p̄tra damasci respicit q̄ p̄tōrib⁹ sp̄ sanct⁹ quilibet p̄dicator cōtradicit. Damasc⁹ q̄ppe sanguine⁹ interpretat: ⁊ peccatrici gēti dī. **M**anus:

super Cantica canticorum Cap VII

ture plene sunt sanguine. Sed quod de membris dicit dignum est ut de capite loqueamur, id subditur. **L** Caput tuum ut carmelus; et come capitum tui ut purpura regis iuncta carnibus.]

Caput ecclesie Christi qui sunt ut carmelus dominus: quod ipse per passionem quam sustinuit. ad gloriam patris exaltatus. De quo scriptum est. Et erit in nouissimis diebus prepartus mons domus domini in vertice montium. In carmelo quod habet helyas orationes obtinuit pluviam. Et nos in carmelo orantes pluviam impetravimus quod in Christum credentes ipsam desideravimus et a prece irrigati omnes gratia suscipimus quam rogamus. Moraliter apte caput spose mens vocat quod sicut a capite membra sic a mente oes cogitat nostri discipuli sponuntur. Carmelus autem secundum circumcisionem interpretatur. Caput ergo spose ut carmelus est se probat quodlibet secunda mens nouit qualiter digne circumcidit nouit quod nihil est quodcumque in corde agi si mens mundata fuerit quod templum Christi efficit efficit quod et ab ipso inhabitatur. Quod pharisei non agebant id dicerebat Iudas Stephanus eis quem occidebatur. Dura cervix et incircumcisus cordibus et auribus signum restitutus spiritum sancto.

A Come autem capitum eius ut purpura regis iuncta carnibus esse memorantur.]

Purpura quod habet per fasciculos in canalibus ligat super quos dum aqua percurreat per canales ad vestem quod supposita est currit ut vestis tingatur et mibi nomine accepit ut tincta color purpurea purpura vocetur quod olla secreta metu agnoscitur intelligatur. Come quod caput sunt cogitationes mentis quod in canalibus ligatur quod in scripturis diuinis non utiliter fluat ligant quod dum in cogitationibus secundum mentis gratia celestis suscipiuntur tota anima in celeste ornamente rumpit ita ut iam tota anima in vita eterna in ardescat et ad eternum spousum est per sanginem martyrum generare concupiscat. De tota quod habet ecclesia Paulus dicit. Qui exhibuit sibi ecclesiam vestem sine macula et ruga. Et de singulis ecclesiis fidelibus dominus his oibz ve-

lud ornamento vestieris. Sic tincte ergo sic pulchre sic purpuree secundum spose ad gaudens spousus loquitur dicens.

R Quam pulchra es et quam decora karissima in delitiis.]

Notandum quod charissima est in delitiis quam ad charitatem et ad familiaritatem Christi non peruenit quodque scripture secundum delitiis abundantur non praedit. Inde enim dominus oportet habeti dabit et habundabit ei atque qui non habent et per videlicet habere auferent ab eo. His enim delitiis quod habundat reficit his refecit assidue ad maiora per ipsa pieada prepat. An et huius response latime dominus.

O Statura tua est assimilata palme et ybera sua botrys.]

Palma quod habet dum crescit deorsum stringit et sursum dilata est. Sic secunda anima ab imis ad magna levatur et paulatim ad maiora crescentem usque ad amplitudinem perfecte charitatis peruenit. Nemo enim sicut scriptum est repetenter fit sumus. In psalmo autem de iusto hoste dicitur. Justus ut palma florebit. Ybera autem sponsus duo precepta charitatis existunt quod animam quae possidet vino celesti inebriat et nutrit. Poterit per palmam crucem Christi intelligi. Palma iam in sublime valde crescentis dulcissimus fructus signit et crux Christi celeste cibus nobis preparauit. Cui statura spose assimilata est per nos non dubitatur quodque Christus vel diligenter digne imitatur. De palma sequitur sponsus dicens.

Dixi ascendam in palma et aperte prehendam fructus eius.] Dixi vere et ascendi quod sicut anno secula per mortem nostra mori spousuit sic in fine mundi propicius et verax ad implevit. In palma ergo ascendi et fructus eius apprehendisti quod in cruce suscepisti fructus vite innuenit ac apprehendisti et nobis tristis es. An adimpleris est quod sequitur.

Q Et ybera tua erunt sicut botti vinee.] Vere per crucem ybera spose sicut botti vinee existunt quia in morte Christi duo precepta charitatis sensus ales suscepit quibus pasta ala debrietur debria ta posteriora obliuiscatur et in anteriora exp-

Expositio beati Gregorij pape

tendit. His vberib⁹ etiā p̄ximos nutrit ac robustos secū ad ea que cōcupiscit p̄ducit. vnde scriptum ē. Qui audit dicat veni. Sequitur.

R Etodorus tui sicut malor⁹. Mala punica de quib⁹ superius tā sepe dictū ē hic rememoran̄ quoꝝ odori odor oris spōse satis assimilat. Per mala autē punica martyres designari dixim⁹. Per os autē spōse bīc debere intelligi ei⁹ predicatione putam⁹. Que dū virtutes martyrum predicat dū ad eoz similitudinē aſos audientiū instigat. dū in vni⁹ predicatione fidei multas virtutes esse manifestat quid aliud q̄ malor⁹ odorē in ore portat: q̄ et rubore corticis i⁹ martyrio ostēdit qđ p̄dicit i⁹ virtutib⁹ multitudinē granoꝝ sub eadē fide qualsib⁹ eodē cortice demonstrat de quo i⁹ subditur.

S Hunc tuū q̄sl̄ vinū optimuz.

In gutture quippe nihil ē. Per gattur ergo ipsa predicatione itex designat q̄ quasi vinū optimū esse dicit qz mentes hominū inebriat ut preteritor⁹ sicut dictū ē obliuiscāt: t̄ i⁹ antiora currētes nō lassentur de q̄ spōsa Abū d̄ ore spōsi suscipiēst. adiūgit.

T Dignum dilecto meo ad potandum labijsq; et dentibus illius ruminandum.]

Tale est spōsa vinū ut dignū sit dilecto ad potandū qz dū sancta ecclesia fidē veram predicat. duꝝ auditores suos ad sancta opa excitat dū solū christū diligere imitari amplecti bonā esse verbis t̄ operibus demonstrat quid aliud q̄ vinū sui dignū facit: vt in ore spōsi dulce sapiat. qd̄ bene christ⁹ potare dicit qz a corde suo a populis fidellib⁹ amabiliter potat. Ne q̄ notandū ē q̄ om̄es potat sed labia sola et soli d̄entes ruminat qz dū ecclesia p̄ sanctos suos p̄dicat oēs quidē audiunt sed nō oēs quāta sit virt⁹ sententiar⁹ qui dicunt discernunt. Labia vero t̄ d̄entes ruminant: q̄a dū p̄fectiores quicq; post auditū verba ad memoriam renocant: dū auditā queq; exercit

tatione assidue cogitāt quasi ad eos reuocatē q̄ sumptuerit quāta suā virt⁹ cibi quē comederūt sentiūt. Iccirco in lege scribit qz aīal qđ nō ruminat īmundū habeat q̄a quisq; bona q̄ audit siue legit nō recognoscet vacas a sanctis cogitationib⁹ necessaria īmūdas cōgregat. Seq̄ spōsa t̄ dīc. **V** Ego dilecto meo et ad me conuersio eius.]

De si diceret. Quoniā fide ac dilectionē soli xp̄o adhereo solū sequor solū cū patre t̄ spūscō vñū dēū videre cōcupisco respectiōis ei⁹ suauitatē visitatiōis: benignitatē cōversationis dulcedinē gaudēter experiorē experīēs pclamo.

X Vēi dilecte mi egrediamur in agrū cōmoremur in villis mānesurgam⁹ ad vinea: videamus si floruit vinea: si flores fruct⁹ p̄turiūt: si floruerūt mala punica.

Dū sponsa spōsi dulcedinē expta se reficit. De primo etiā cogitas quē ipsi⁹ spōsi p̄cepto sicut se diligit. Et qz spōsi p̄cepte intelligit etiā vt alij intelligāt consupisit dicens. Veni dilecte mi egrediamur in agrū. Ager quippe teste veritate est hic mund⁹. In agrū vero cū spōsa spōsus egredit: qn̄i verbum dei carne suscep̄ta in thalamo virginis ī mūdo mōstratur in villis cōmorat: quādo ḡtēs per fidez visitat quā recipiētibus largit. Mane ad vineas surgit: qz post resurrector̄ suā in gloriā patris sedēs ecclesias quas p̄struit etiā defendit. Si floruit vinea cōcupisit: quia oēz p̄fectū ecclie districto exāste p̄p̄dit: videri flores fruct⁹ p̄turiūt: qz p̄spicit ad quē p̄fectū quicq; teneri t̄ impfecti ex crescūt. Viderit ēt si floruerūt mala pūtea qz p̄ferōs qicq; respic̄t t̄ qd̄ utilitas: i⁹ p̄mis habeat q̄sl̄ in floribus fructū arboruz cognoscit: de quibus bene sequitur.

P Ibi dabo tibi vbera mea.]

In malis punicis dat sponso sponsa vbera qz impfectis viuit charitas gem̄s

super Cantica canticorum Cap. VIII

Ma: ex qua dū infirma mēbra in ecclesia nū
trīū: quasi xp̄m lactat quē in minis suis
esse p̄ntem cognoscūt. **D**e q̄b̄ bñ subdit.

Z **A**ndragore dederūt odo-
rem in portis nostris.]

Quid per mādragoras herba sc̄z medi-
cinalē t̄ odoriferā: nisi virt⁹ perfector⁹ in-
telligit: per quā perfecti q̄os dū imp̄fōr⁹
infirmitatib⁹ meden̄t: in fide quā p̄dicant
in portis eccl̄e veri medici esse cōprobant.
Nisi dū exēpla bonor⁹ operū circūquaor⁹
per sanctaz famā tribuit: quasi odore quo
egroti sanent asp̄gunt. **S**equit.

aa **O**mnia poma noua t̄ vete-
ra dilecti mi seruaui tibi.]

Hic p̄ r poma sensus scripturaz scāx in
telligit: que dū ex p̄ibus sc̄is ad nos v̄
q̄ perueniūt t̄ credunt: ex arborib⁹ poma
exurgit: q̄bus aie delectat. **R**ia g poma
noua t̄ vetera vilco suo seruat: q̄ si nouū
testim eccl̄a catholica recipit: vt vetus nō
ab iūciat: sic vetus venerat: vt nouū q̄ in
sp̄is sacrificijs carnalib⁹ per sp̄m intelli-
git: in nouo sc̄z xp̄m venisse q̄gaudēs: in
veteri aut̄ semp ventur⁹ expectās t̄ dicēs

Capitulū VIII

q **V**is mihi det te fratres
meū suggestēv̄bera ma-
tris mee: t̄ inueniā te fo-
ris t̄ deosculer: t̄ iā me nemo de-
spiciat.] **I**n veteri lege eccl̄a posita xp̄m
exoptabat: t̄ in secreto p̄fis manētē foras
venire: p̄ carnē ad hūanōs oculos nō me
diocri cupiebat. **A**ū t̄ dauid desiderans
dicebat: Exurge t̄ ne repellas in finē. **E**t
alibi. Inclia celos tuos t̄ descedē. **E**t esai
as valde cupiēs eū videre dicebat. **A**tinā
disfruges celos t̄ descederes. **A**ult g sp̄o
sū foras sp̄sola inuēire t̄ deosculari: q̄t
cuspisit sublege posita: vt p̄ carnē appearat
vt p̄ amore ei fuiat cui p̄ nō accepta grā-
pl⁹ tiore q̄t amore fuiet. **P**ost c̄ oscu-
lū t̄ neminē despiciēt: q̄t post q̄t xp̄s vēit t̄
fidelib⁹ suls sp̄m libertat̄ infadit: ab ip̄ls

etī angelis eccl̄a honorat. **M**inc est q̄ io-
sue angelū adozauit iobāni vero volēti se
adorare dixit: Qide ne feces p̄serū tuus
sū: t̄ vn⁹ fr̄m tuor̄ bñtū testimoniuū iesu.
Sed q̄t venientē eccl̄a suscepit synagoga
reppulit: q̄ itez eū in fine mūdi suscipiet t̄
amabit. **J**o subsequit eccl̄a t̄ dicit:

B Apphendā te t̄ ducā in do-
mū m̄fis mee: t̄ ibi me docebis
t̄ dabo tibi poculū ex vino p̄di-
tū t̄ mustū malor⁹ gnator⁹ meor⁹
Apphensū in domū m̄ris sue ducit: q̄t sy-
nagogue in fine mūdi xp̄m in quē credit p̄
dicabit. **D**ūq̄ p̄dicationē eccl̄e suscepit
faerit ibi ecclaz docebat: q̄t se docerit gau-
debit: q̄t synagogā lā idē corp⁹ factā eris
dīri sc̄ū videbit poculū ex vino p̄diū ec-
clesia dabit: q̄t ipsi synagogue nouū testim
cū veteri p̄dicabit: t̄ q̄t vino poculū p̄diēt
q̄t dulcedine euāgeliū testimoniis legi que
asp̄la est vt robustius teneattinger. **M**u-
stū vero malor⁹ granatoz suoz tribuet: q̄t
fortū viroz q̄t vnitatē ecclie etiā in marty-
rio tenuerūt: exēpla appōet: vt ad eoz silū
tudinē sinagoga fardefcat: t̄ an̄xp̄i p̄secu-
tiōib⁹ m̄rio p̄ductā roborata no succubat
Aū em̄ fortiū pugnator⁹ victorias audie-
rit ad eoz mutatōe pugnā subire nō du-
bitabit. **Q**d apte manifestat cū subiūgit:

C **L**euā eius sub capite meo: t̄
d̄ xtera illius amplexabit me.]

Leuā xp̄i vita p̄ns: d̄xtera x̄o vita beā
hēt. **C**aput aut̄ n̄m sp̄nāt mens esse p̄b̄
b̄t. **D**icit g synagoga p̄dicatiōib⁹ ecclie
iaz ouersa: exēpla lā roborata: imitatiōe
subleuata: leua el⁹ sub capite meoz d̄x-
tera illi⁹ amplexabit me. ac si diceret. **O**mn̄
nāc tand xp̄i fidē teneor̄: el⁹ iſſabilē grāz
experior̄ p̄cupitibile: t̄ quā desiderare ue-
sciebā dulcedinē sentio: iā trena oia post-
pono: etiā ip̄az vitā carnis p̄ el⁹ amore cō-
tēpno: t̄ ad el⁹ britudinē videndā: tot̄ de-
siderijs āhelo. **H**oc q̄p̄e q̄d r̄ aliq̄ āple-
cti: ip̄az quā āplectit r̄ ex oī ḡte intra se
b̄tē nō iſgrat. **L**euā ḡ sub capite est: t̄ d̄x-

Expositio beati

Gregorij pape

tera amplexat: qñ sc̄a aia mēti ea q̄ videt supponit: et ea q̄ nō videt oī conatu et vniuersis cogitationib⁹ appetit. Sūt q̄ppē mō nōnulli q̄ rāto desiderio celestia sectāt: vt oīa visibilia p̄ nibilo reputēt: mentē suā celestib⁹ studijs sine intmisiōe occupēt: nihil aliud agere libeat: q̄cqd extra sp̄ua, lē actionē est aīm⁹ fastidiat: hāc solā dili-
gat: cetera p̄ēpnat: nīsi forte ea isti nēcia cognoscat. Iti x̄o sub capite leuā bñt: q̄ mēte erēcta ad b̄titudinē xp̄i currētes vi-
tā p̄ntem sub se vidēt. Et dextera xp̄i eos
ämplerat: q̄ ex oī p̄t̄ eos dilectio celestis
intra se retinēt̄ tue. H̄mōi q̄ppē viri sc̄o
ocio delectat̄: in q̄ vite bēc delectatōe p̄cū
p̄scibilis per p̄ēplationē p̄frūt̄: in q̄ p̄ē
platōez oculū cordi mūdāt̄: vt deū adhuc
etlā in hac carne positi q̄tū h̄nane infirmi-
tati datū est videat̄: eī vīsīde se illūtm̄t̄
suauitate reficlat̄. Iti illā b̄titudinē iā ali
quātūlū experīt̄: de qua in euāgeliō ver-
tatis voce dr̄: Beati mūdo corde qm̄ ip̄i
deū videbūt̄. Qd̄ em̄ fut̄ est iā in eis in-
cipit cōpleri: q̄z si in hoc mūdo adhuc in
carne viuūt̄: iā tñ p̄ hoc qd̄ mal⁹ est in eis
extra carnē sūt̄. Ab his ip̄le qd̄ per psal-
mista dīna voce p̄cipit̄. Vacate et videte:
qm̄ ego sū deus. Bi em̄ q̄ sine mūdi strepi-
tu viuūt̄: eo mentē in dei visionē p̄ deside-
riū et p̄ēplationē figūt̄. Et qm̄ tales mul-
ti ex synagoga in fine mūdi vi credim⁹ p̄
p̄uerionē erūt bene ab hmōi dīctū intelli-
git. Leua eius sub capite meo: et dextera
illius amplexab̄ me. De quib⁹ et p̄ q̄t̄
bus sponsus loquit̄ cōsequēter.

D Adiuro vos filie hierlm̄: ne
fuscitetis neq̄ euigilarī faciat̄is
dilectā donec ipsa velit.]

Sed q̄ iā illud supius exposuim⁹ iterū
exponere recusam⁹. Sed de eadē synago-
ga iā facta eccl̄ia filie hierusalē que am-
mirātes interrogāt̄ dicūt̄.

E Que est ista que ascēdit de
deserto delicijs affluens innixa
sup dilectum suum.

Sc̄a eccl̄ia vel q̄libz sc̄a aia de deserto as-

cēdit: q̄ in exilio h̄o p̄egrinatiōis posita
ad celestia gaudia mēte et cogitatiōib⁹ tē-
dit. An et paul⁹ dicebat. M̄ra cōversatio
in celis est. Delicijs affluit: q̄ sc̄e scriptu-
re meditatiōib⁹ intendēs: celesti pabulo
assidue mentē pascit̄: sup dilectū initik⁹: q̄z
in soli⁹ xp̄i auxilio p̄fidens: eo largiēte ab
exilio ad patriā transferit. Ipla q̄ppē ver-
tas oībus fidelib⁹ ait: Sine me nihil pos-
testis facere. An vero accepit: vt ab infi-
mis ad supiora a deserto ad regnū ascen-
dere possit: manifestat̄ dīct̄ cū subdit:

F Sub arbore malo suscitauit te
Quid p̄ arboz̄ malū: nīsi sc̄a crux desi-
gnat̄: que malū illud sustinuit: de q̄ eadē
spōsa in supiorib⁹ dicit: Sic tu malū iter
ligna siluaz̄ sic diligēs me⁹ iter filios. Sz
spōla z̄ suā xp̄is sub arbore malo suscitauit
q̄ in cruce posit⁹ subdit̄ sibi ecclaz̄ ad vi-
tā vocauit: vt a somno mortis resurgeret et
cū illo se crucifigēs ad nouā resurrectionē
pperaret. An et apl̄s cuius aie mortue di-
cit: Surge q̄ dormis et eruge a mortuis:
et illuminabit te xp̄s. Et q̄busdā q̄ iā surre-
xerāt. Aliibi dicit. Si p̄surrexit̄is cū xp̄o
q̄ surfu sūt̄ sp̄ite: sed q̄ infidelitas synago-
ge xp̄m crucifixit̄. Ideo sequit̄.

G Ibi corrupta est m̄f tua: ibi
violata est genitrix tua.

Sub arbore malo violata esse eccl̄ia dr̄:
q̄z q̄p̄ saluatorē suū in ligno fixit: nefando
scelere se corruptit. Et sceleris magnitu-
dinē inculcat̄: cū idē replicat̄ dicens.

H Ibi violata est genitrix tua.
Sz qm̄ ad hoc cecitas in isrl̄ fc̄ ē: vt ple-
nitudo gētū straret. Jo intrāti eccl̄ie dr̄:

I Pone me vt sīgculū sup cor-
pus tuū: vt sīgculū sup brachiū
tuū.] Sug cor ḡ et sup brachiū spōse dī-
lecr̄ ponit̄: q̄ in sc̄a aia q̄tū ab eo diligat̄
et voluntate et actiōe designat̄. Si ligē q̄p̄
p̄ sc̄a mēs interi⁹ et exteri⁹ xp̄m portat̄: q̄z
dū in ei⁹ meditatiōib⁹ assidue laborat̄: si ex-
teriori actiōe ei⁹ initari nō cessat̄: q̄ el⁹ di-
lecta esse dubitari nō debeat̄. De quo si-
gno ipse sponsus discipulis suis alebat̄:

super Cantica canticorum Cap. VIII

In hoc cognoscet omnes: quia vere mei discipuli estis: si dilectionem habueritis, De qua dilectione mors subdit.

I Fortis est ut mors dilectio

Bene, peccatum fortis ut mors dilectio esse prohibetur: quod dum per dilectionem a vicissim mortificamur. Quod mors agit in sensibus corporis: hic agit dilectio in cupiditatibus mentis. Sunt enim nonnulli qui sic diligunt deum: ut oia visibilis negligantur: et dum in eterna mente tendunt: ad oia tgalia pene insensibiles fiat. In his nimis: ut mors dilectio fortis existat: quod sicut mors exteriores corporis sensus ab oia proprio et naturali appetitu interficit: sic dilectio in talibus viris oia terrena desideria preterponere: mente alias intentam compellit. Omnes mortui et vivi dicebat apostolus: Mortui enim estis: et vita vestra abscondita est cum christo in deo. Si praecepsus est vita suam cum christo absconditur: quod dum oia que vidimus postponit in his quem non videamus: in beatitudinesque christi veraciter et secrete vivimus: quod enim falsam vitam despiciunt que visibiliter appetunt: in vita vero se abscondunt: que non nisi in visibilibus oculis se manifestat. Potest tamen intelligi: ut hic de seipso christo dicat inquisitio: Donec me ut signaculum super cor tuum: ut signaculum super brachium tuum: quia fortis est ut mors dilectio. Ac si diceret: Nigra est in mente et actione signum dilectionis mee meipsum tecum feras: quod in fortitudine dilectionis tue mortem subiunxeris: ut tu que mortua in infidelitate eras: me cum resurges: in fidelis nouitate spiritualiter vivas: sed quod in cruce suspensus nequaquam fuisse: nisi ad magnam iniuriam cor synagogae exarsisset. Ideo subdit.

I Dura ut inferus emulatio.

Emulatio quippe et in bonum et malum accipit. In bonum enim accipit sicut per apostolum dicit: Emulamini carismata maiorum. In malum autem assamvit: ubi per samuelum saul dicit: Aufere a te regnum: et dabitur emulo tuo. Emulus quippe eius dauid dicit: cui saul iniuridre non ignorab. dura est ergo ut inferus emulatio: quod synagoga christi ad inferos posse transmittere se putauit: ei quoque ad

mortem corde imisericorditer inuidit: ut inferus emulatio dura extitit: quod sicut inferus sine misericordia quod tenet cruciat: sic iudaica plebs christi apprehendens: sine respectu pietatis ad mortem trahebat. De qua bene subditur.

L Lampades eius lampades ignis: atque flammari.

Sicut ignis qui incendit sumit: sic iudeos ab oī fidei virtute iniudicata sua destruxit de quibus bene alibi dicit: Et nunc ignis ad uestarios consumit. Ac si diceret: Ante quod ad eternum ignem veniat: in propria sumuntur: quod in seipso ignem iniudicem portant: qui sine portatis combustione non portant. Hic ignis iniudicem flamas prouulit: quoniam per exempla in quibus accessus est: etiam in genitibus vobis ad christianorum martyria per multum vniuersum exciteuit. Sed quod hic ignis iniudicem: hinc ignis charitatis se extulit. Ideo subdit.

M Aque multe non potuerunt extinguere charitatem: nec sumuntur obruent illam.

Charitate quippe sancti vincent ardebat: quod in dei et primi dilectionis mirabiliter flagrabat. Hac charitatem aque multe extinguere non poterant: quod quatecumque tribulationes eis fierent ad odiū eos transmittere non valebat. Vic nimis esset extinguere charitatem si in tribulatiōibus quas ingerebat ad dei aut primi odii eos humiliare non potuerint. Sed cum aque dicte sint: quod rursus per flumina: nisi ipsorum aquarum incrementa et vivacitas intelligatur. Flumia quippe viuas ad solerem dici cognoluntur: flumia quod maxima tribulatiōes accipiunt: que dum per totū orbē super martyres ebullierunt ad extinguendum charitatem ignem gradi impetu consumuerunt. Sed quod inter flumia adeo charitatis vigor vixit: ita ut portius flumia plumeret quod se ab illis extingui permitteret. Ideo multi etiam persecutorum ad eandem charitatem se perturbaverunt: ita ut dimitteret quocquid in mundo possidebat: et seipso mortui daret quod patientibus crudeliter inferebat. Unde et subdit.

N Si dederit homo omnem sub-

Expositio beati Gregorij pape

stantia domus sue pro dilectione
quasi nihil despiciet eam.]

Cū cupiditatē terrene sbe deus non dili-
git: qr tñrenus amor oculū cordis sordidat
ne divina claritas videat. **O**tra q̄ in euā
gello dī. Beati mūdo corde qm̄ ipsi deū
videbūt. **E**t iohes apls ait: Si q̄s diligat
mundū nō est charitas p̄tis in eo. **H**ec ni-
mitū qđo cū eū diligere pot quē nescit: Aut
quō eū scit: ad quē sciendū oculū cordis
claudit. **S**ed hō oēm subam dom⁹ sue p̄
dilectione ebuit: qñ q̄qd in mūdo possidet
p̄ xpo distribuit: vt abiiciēs qđ ipedit deū
diligat: & terzo puluere sollicitudinū ocu-
los apiat: vi deū videar. **E**t cū oēm subaz
dederit: q̄s nihil eā despicit: qr post q̄ oeu-
lū terst: & deū sp̄xerit in ill⁹ vñsōe q̄qd
possederat n̄ihil p̄dedit. **H**oc apli fecerit
qui nō solū possessa: fed eriā cupita vt xpo
se q̄renk dimiserūt. **Q**uilib⁹ ipse xps pro q̄
oia dimiserat dicebat: **C**ū fecerit oia que
p̄cepta sūt vobis dicete: Serui intiles sus-
mus: qđ debuin⁹ facere: fecim⁹. **S**i qm̄
abiecta trena subia nō statī ad p̄fectionē
ascendit: qr reb⁹ exteriorib⁹ abnegat: re-
stat etiā labor vt idē ipe hō a semetipso ab-
neget: qđus gradatū pficiat & q̄s pfect⁹
nō solū se: fed & alios secū ad vitā trahat.
Ide noua & tenera adhuc ecclā vel vna
quaq̄ ania consequēter dicit:

O Soror nostra paruula est: &
vbera nō habet: quid faciemus
sorori nostre in die qñ alloquen-
da est:] **S**ororē xpi ecclā vocat: qr de
ipsis aplis dicebat: Ne dicite fr̄ib⁹ meis
Soror: aut puula: vbera non hēbat: qñ in
solis aplis ecclā erat: in q̄bus seipaz vel
alios nutritre lacte p̄dicatiois nō poterat.
Quid petr⁹ alij p̄dicaret: cū seipm̄ disce-
pulū xpi in vni⁹ acīle voce detestādo & iu-
rādo negaret: **P**riā ḡ ecclā vbera nō hē-
bat: qr post resurrectionē in vna domo in-
clusa: int̄ p̄secutores suos nō dico p̄dicare:
z & videri tiebat. **C**ōsequēter ergo dī:
P Quid faciem⁹ sorori nostre

in die quādo alloquenda est:]

Allocut⁹ est xps sororē suā qñ sp̄m sc̄m
sup aplōs misit: & eis in iteriozib⁹ loq̄ns
illos oēs mūdi loq̄las multiplici distribu-
tiōe docuit: sed a q̄bris hic q̄rere intelligē-
dus est: q̄ oia nouit: nisi a sc̄is p̄tib⁹ antis
q̄s q̄s ad querēdū sp̄m sc̄o instigauit. **Q**ui
bus eodē sp̄u q̄ in questionē eos induxit:
respōdet p̄tinus cōuenienter & alt:

Si murus est edificemus su-
per eū ppugnacula argentea.]

Dato sp̄u sc̄o mur⁹ sc̄ā ecclā efficit: qr q̄
pus tuīda erat Instrūcte eādē sp̄u oīpōte
te ad resistēdū aduersarijs ip̄neterabilē
roborat. **Q**d̄ māifestat idē petr⁹ sub acīl
la timid⁹: mox h̄ p̄ncipes rigid⁹ q̄b⁹ dice-
bat: Obedire oī deo mag⁹ q̄ hoībus. **E**t
iterū. **S**i iustū est nos poti⁹ audire q̄ deū
iudicate. **E**t nos nō possum⁹ q̄ vidēm⁹ &
audim⁹ nō loq̄. **E**t de ceteris discipulis
scriptū est. **H**āt discipuli gaudēt a p̄spe-
cta p̄filijs qm̄ digni hīti sunt p̄ noī ielu-
stumellā pati. **E**cce qualis murus sc̄ā est
ecclā: q̄ mō tenerrā: nec pedē cuuīlīb⁹ sc̄ā
dīcī sine fūl̄ lesiōe gerit. **M**ō xō accepto
mirabilī artifici sp̄uēo vñiūsi exercit⁹ assul-
tāt̄ illesa pedē p̄cipni sup̄t quā ppugnā-
cla edificat̄: qr vt nō tantū⁹ le defendat: **S**z ve-
& p̄gnātes resiliēdo p̄sternat̄: miracula
ei facere p̄cedit: q̄ cū hostes viderit: ab ei⁹
aggressiōe lacula timētes terreāt. **Q**ue p̄
pugnacula bñ argētea esse phibent: qr ipsa
miracula cū verbi p̄dicationē donāt. **E**t qr
argētū sonor valde est metallū: argētea p̄
pugnacula exīt: qr per miracula sc̄ā est ve-
co x̄ba p̄ vniuersū mundū cōualeſcēt̄
& fideli p̄dicationē inflexibilē circumquaq̄
diffunderēt: qđ manifestat psalmista di-
cēs: In omnē terrā exiuit sonus eoz: & in
fines orbis terre verba eoz. **S**equit.

R Si ostium est cōpingamus
illud tabulis cedrinis.]

Ostiū etiā bñ esse ecclāz dicim⁹: quā ab
ipso xpo p̄tāt̄ aperiēdi & claudēdi acces-
pisse scim⁹. **O**stiū p̄eulđubio in suis p̄dīs

super Cantica canticorum Cap. VIII

catorib⁹ existit: qz per eos adit⁹ ad vitā se nobis aperit. **Vñ** ⁊ ipsi pmo pastori ecclē dicit: **A**dūq ligaueris sup terrā erit ligat⁹ in celis: ⁊ qdūq solueris sup terrā erit solut⁹ in celis. **T**el ostiū in ipo capite suo existit: qz ipē de se veraciter dixit: **E**go sū ostiū. **O**stiū vero tabul⁹ cedris cōpingil⁹: qz sc̄a ecclia fidē pdicās multidintibus p̄ploꝝ decorat ⁊ dū p̄pli varijs virtutib⁹ aspgnūt: vt vñ alij de reb⁹ qz possidet: indigētib⁹ nc̄ia tribuat: alij oia abijs ciēs etiā a legitimo cōnubio te abstineat. **A**llus vero tñ pficiat: vt alioꝝ etiā pdicator fiat tanq pictura multis colorib⁹ sic ecclia multis distinctiōib⁹ honestat: que sc̄opū p̄ualescēs: hilariter rñdet dicens:

S Ego murus: t̄ vbera mea si cut turris: ex quo facta sum corā eo quasi pacem reperiens.]

Ebora sua sicut turri hñt: ex q pacē co-
rā spōlo repgit: qz postq sub ipo spm pa-
cis accepit pdicatores p̄eplatiō altos ⁊
roboze inflexibilis nutriliuit. **S**ed quid est
q nō ait pacē: sed q̄si pacē repies: nisi qz
dū in hō mūdo sum⁹ a pctō oīodis nō desi-
stum⁹: ⁊ q̄diu cū p̄co viuim⁹ pacē perfec̄z
cū illo q̄ sine pctō in carne vixit nō hñmus.
Sz q̄ tantillā pacē quā hñm⁹ p̄ ipm me-
diatore dei ⁊ hoīm tenem⁹. **J**o subdit.

T Uinea fuit pacifico ⁊ ea que
habet populos: tradidit eā cu-
stodibus.] **I**pe vero pacificus noster es
se dñ: qz p̄ ipm deo oē gen⁹ hñian recōci-
liat⁹ elt. **H**unc pacifico vinea fuit: qz in la-
bore p̄ceptor carnaliū synagogā plātauit
de qua dñ: **E**inea dñi sabaoth dom⁹ isrl.
Que vinea in ea q̄ hñ p̄plos extitit: qz in
lege posita est q̄ multos pplos se collegit
De qbus popul⁹ dñ: **P**ri⁹ meditati s̄ in
onia. **H**āc vineā custodib⁹ tradidit: qz sy-
nagogā moysi: ⁊ ceteris p̄ibus custodie-
dā subiec̄it. **D**e qua bene subdī.

Vir assert pro fructu eius
mille argenteos.]

Hec vinea fructū ptulit: qz ex synagoga
bot⁹ ille magn⁹: q̄ de terra p̄missionis als-
lat⁹ est: xps vñ lesus p̄ hñianitatē p̄cessit.
De quo fructu p̄ ad dauid ait **D**e fructu
vēris tui ponā sup sedē. **Vñ** ⁊ apluſ scri-
bit. **N**uox p̄res ⁊ ex qbus xps. **D**er ar-
gēteos xō in hoc loco oēm terrenā subaz
intelligit⁹. **D**e qua petr⁹ elemosynā pe-
tēti claudio dicebat: **A**rgentū ⁊ aux⁹ nō est
mibi. **A**dro frē ḡ vinee vir mille argēteos
assert: qz q̄q̄s virilit̄ in fide quā suscepit:
se p̄sp̄r̄ oīa que hñ liberti mēte perfecte ⁊
oīa trena dimittit: vt xp̄m veraciter habeat
Millenari⁹ em̄ pfect⁹ est numerus. **J**o p̄
eu pfectio rei cuiuslibz dem̄at **D**os argē-
teos in p̄imitia ecclia illi offerebat: de qb⁹
i actib⁹ aploꝝ scriptū est. **N**uotq̄ aut pos-
sessores agroꝝ aut domoꝝ erāt vēdebat̄
⁊ afferētes ponebat ad p̄edes aploꝝ p̄cīa
eoꝝ q̄ vendebat̄. **I**sti argēgati alia vineā
vñfactā ecclam ex se ipis p̄struxerūt: ⁊ vt
boni agricole sangue suo p̄pagaueūt: ⁊
pdicatoribus vñq ad fines terre dilataue-
rūt: vt iā mundū pene vñiuersū implēat̄
et fructu locata agricolis suis tempib⁹
reddat. **A**nde in euāgelio dicit: **D**ilos
male perdat: ⁊ vineā suam locabit alijs
agricolis: qui reddat ei fructū tempib⁹
suis. **D**e qua vinea iam bonis locata ip̄e
pacificus dicit:

E Vineā mea coram me est.]

Coram ipo vinea sua existit: quia perdi-
tis malis agricultis sanctā ecclēsia per bo-
nos doctores: respectu benigno crudit.
Cui dicit:

P Mille tui pacisci ⁊ ducenti:
bis qui custodiūt fructus eius.

Qui sunt isti pacisci: qui mille dieuns-
tur esse ⁊ ducēti: nisi illi superiores argē-
tei: quos perfecte dimittim⁹ pacē per eos
rū distributionē cum sanctis nobis p̄pis ac-
quirimus. **A**nde ⁊ in euāgelio dñs pres-
cipit. **F**acite vobis amicos de manu mo-
ra iniquitatis: vt cum defeceritis recipi-
ant vos in eterna tabernacula. **S**ed quid
per ducētos intelligimus: nisi duplīcēto.

Expositio beati

Gregorij pape

retributionē q̄ acq̄rimus. **D**ū in hoc mū
do per eccl̄e p̄ xpo oia terrena cōtempni-
mus. **V**ille ergo et ducēti eccl̄e argen-
tei existūt: qz duz fideles quiq̄ om̄ia que
possidēt: et toto relinquit: et pacē sibi cuz
sc̄is faciūt: et p̄senti vite remuneratioē
cū celesti percipiūt. **E**t hoc est qd domīn⁹
in euangelio ait: Amen amen dico vobis
nemo est qui reliquerit domū: aut fratre⁹
aut sorore⁹: aut patrē: aut matrē: aut fili⁹
os: aut agros ppter me et ppter euange-
liū qui non accipiet centies tantū: nū in
tempore hoc domos: et fratres: et sorores:
et matres: et filios: et agros cū persecutō-
bus: et in seculo futuro vitā eternā. **S**ed
quibus ista remuneratio sic duplicat: nisi
his qui custodiūt fructus eius. **Q**ui sunt
autē qui, fructus vinee custodiūt: nisi illi
qui in sancto opere qd incepérūt perseue-
rātē existūt: **O**pus em̄ qd sancto deside-
rio incipit: si cōstantia mērit⁹ v̄sq; ad finē
non tenet sine fructu habeb̄t: quia immatu-
re ab hoc vnde pcesserat vacuaē. **I**deoq;
domīnus in euagelio ait: Qui persevera
uerit v̄sq; in finē: hic saluus erit. **S**equit
sponsus et dicit:

Z Que habitas in hortis ami-
ci auscultant: fac me au dīre yo-
cem tuam.]

Spōsa in hortis habitat: quia sancta ec-
clesia: vel quelibet sancta anima in fructifi-
catōne virtutē inētē versat. **C**ui⁹ vocem
sponsus audire desiderat: quia in hoc su-
mopere xpo placet: vt per sectus quilibet
vir infirmos: quosq; verbo sancte p̄dicas-
tiōis ammoueat. **A**mici em̄ auscultant:
quia fideles in eccl̄e ut amicus spōsi lo-
quit: p̄io desiderio expectat. **E**t notandum
q; amicus est qui auscultat: quia qui deū
mēte integrā diligit: predicantē quē dili-
git libētē audit. **A**nde in euagelio dicit:
Qui est ex deo: verba dei audit. **S**ed qz
du ecclesia veritatē predicat: multi nō in-
telligunt: multi quod percipiunt: prādū in-
tellecūt subvertunt. **I**deo ammonent ut p̄-
dicet. **R**espondit sponsa et dicit:

aa **F**uge dilecte mi: et assimula-
re capree hinnuloq; ceruoz su-
per montes aromatū.]

Dilectus fugit: quia a reprobis cordib⁹
se ne intelligat abscondit. **D**um em̄ repro-
be mentes ad audiēda vel legenda verba
dei peruersa intentiōe accedit: digno ius-
dicio veritatē inueniūt: quā digno appeti-
tu nō requirunt. **A**nde et ipa dei sapientia
dicit: **Q**uerēt me malit: et non inuenient.
Sed fugitē reprobos: dilectos montes
aromatū petit: quia peruersos dimittens
sanctas alas visitare nō definit: que t̄ per
cōtemplationē excelse fūt: t̄ per cōfessio-
nes virtutū odorifera vngenta seū ferūt.
Super hos mōtes dilectus capree et hin-
nulo ceruoz assimulat: quia in cordibus
sanctoz viroq; manifestat: q; pia charita-
te humanitatē pro nobis assumpst. **Q**ui
dū ex patribus antiquis natus fuit: quasi
exterius hinnul⁹ sicut dictū est: superius
venit. **Q**ui dū esset diues: pauperē sae-
nos diraremur fecit: et dū esset super oia
excelsus: humilitatē nostrā ineffabili dis-
gnatiōe suscepit. **Q**ui immensas gratias
quoaduq; viuim⁹ reddamus: cui pro no-
bis tradito in mortē: et resurgentī in imor-
talitatē nos p̄spō: et spiritū et corpus debes-
mus. **Q**ui viuit et regnat cū deo patre in
vinitate spiritu sancti: per infinita secula
seculorum Amen.

Expositio beati Gregorij pa-
pe super Lantica canticoz fel-
citer exp̄. Impressa Bassilee
Anno dñi. Millemo quadri-
gētesimononogesimo sexto. Die
vero deciotertio M̄sis mart̄y.
Laus deo.

